

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VIEŠOJO SAUGUMO TARNYBOS ĮSTATYMO NR. X-813
PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTO
IR SU JUO SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Vienas iš kertinių valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas užtikrinimo uždavinių, kaip numatyta Nacionalinio saugumo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“, 36.5 papunktyje – vystyti viešąjį saugumą užtikrinančių institucijų gebėjimus ir pajėgumus veikti krizių, ekstremaliųjų situacijų metu ar atremti hibridines grėsmes ir dalyvauti valstybės gynyboje, užtikrinti nacionaliniam saugumui svarbių įrenginių, turto ir objektų fizinę apsaugą. Už viešąjį saugumą atsakingų institucijų tinkamo pasirengimo, reagavimo, tarpusavio bendradarbiavimo ir aiškiai nustatytų funkcijų vykdymo svarbą ypač išryškino po 2022 m. vasario 24 d. pradėtos Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą pasikeitusi saugumo aplinka regione – geopolitinė situacija ir esama funkcijų fragmentacija reikalauja efektyvesnės viešojo saugumo organizacinės struktūros.

Lietuvos Respublikos viešojo saugumo tarnybos įstatymo Nr. X-813 pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 73 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ Nr. XII-1322 12, 13, 14, 55, 58 ir 87 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos karinės jėgos naudojimo statuto 13 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo Nr. VIII-1721 2, 8, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 26 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo Nr. VIII-723 3, 14 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo Nr. VIII-971 16 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos policijos įstatymo Nr. VIII-2048 1, 2, 6, 7, 10, 16, 17, 18, 19, 29, 30 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 6¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos saugiųjų dokumentų ir saugiųjų dokumentų blankų gamybos įstatymo Nr. IX-1601 6 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 26 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 4, 25 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos Karalystės Vyriausybės susitarimo dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriais paskirtos laisvės atėmimo bausmės ar su laisvės atėmimu susijusios priemonės, pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo“ Nr. XII-800 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektai (toliau – Įstatymų projektai) parengti siekiant sudaryti teises prielaidas Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VST) ir policijos veiklos tobulinimui.

1.1. Vidaus reikalų ministro 2023 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1V-88 sudarytos tarpinstitucinės darbo grupės (toliau – Darbo grupė) atlikta analizė¹ ir Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) analitinis tyrimas² parodė, kad:

- funkcijos, pavestos vykdyti VST, iš esmės nėra unikalios – panašias ar tapačias funkcijas vykdo ir kitos institucijos (didžiausias VST funkcijų dubliavimas matomas VST veiklą palyginus su policijos veikla tokiose srityse, kaip viešosios tvarkos užtikrinimas ir atkūrimas, konvojavimas, svarbių valstybės objektų apsauga). Pagalbos kitoms statutinėms įstaigoms funkcija taip pat vykdoma neefektyviai, nes VST neturi galimybių reikšmingai (ypač ilguoju laikotarpiu) prisidėti prie kitų vidaus reikalų sistemos institucijų veiklos nemažindama VST pavestų užduočių

¹ Išvados ir pasiūlymai vidaus reikalų ministrei pateikti 2023 m. balandžio 5 d. tarnybiniu pranešimu Nr. 1T-26.

² „Viešojo saugumo tarnybos (VST) veiklos modelio vertinimas remiantis užsienio praktika“ (2023 m.).

vykdymo apimties. Be to, teisinis reguliavimas iš esmės sudaro sąlygas bet kuriai vidaus reikalų ministro valdymo srities statutinei įstaigai pasitelkti bet kurios kitos vidaus reikalų sistemos tarnybos pareigūnus, todėl šioje srityje taip pat galima konstatuoti, kad VST nevykdo išskirtinės, tik šiai įstaigai būdingos funkcijos;

- panašių arba besidubliuojančių funkcijų vykdymas skirtingose įstaigose neleidžia užtikrinti veiklos efektyvumo. Procedūriniai sprendimai užtrunka laiko požiūriu ir sukuria papildomą administravimo našą (pvz., iškilus poreikiui policijai papildomai pasitelkti VST pareigūnus viešosios tvarkos užtikrinimo atvejais), susiduriama su bendradarbiavimo tarp įstaigų problemomis, kas lemia netinkamą bendrų veiksmų koordinavimą, kompetencijos ir (ar) atsakomybės pasiskirstymą. Besidubliuojančių funkcijų vykdymas skirtingose įstaigose lemia finansinių išteklių, reikalingų tokių pačių funkcijų vykdymui organizuoti ir kontroliuoti, taip pat bendrosioms (su įstaigos administravimu susijusioms) funkcijoms vykdyti, išskaidymą ir švaistymą. Be to, VST nevykdo asmenų, pretenduojančių į vidaus tarnybą, profesinio mokymo, neturi savo pareigūnų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo bazės, todėl susiduriama su struktūrinių padalinių komplektavimo problemomis, neužtikrinamas vienodas pareigūnų pasirengimas veikti esant įvairioms situacijoms;

- VST specifinis požymis „nuolatinės specialiosios parengties valstybės įstaiga“ nėra atskleistas nei per teisinį reguliavimą, nei per taikymo praktiką, todėl laikytinas deklaratyvia ir neveikiančia teisės norma, nesukuriančia jokio teisinio ir (ar) praktinio turinio, juo labiau, kad kaip rodo tarptautinė praktika, VST negali būti prilyginama tipinėms žandarmerijos pajėgoms, o VST funkcijos Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse yra labiausiai būdingos policijos pajėgoms;

- valstybės gynimo karo metu ginkluotųjų pajėgų sudėtyje funkcijos vykdymui užtikrinti nėra vienareikšmiško poreikio turėti tokią atskirą centrinę statutinę įstaigą, kaip VST – funkcijos vykdymas gali būti užtikrintas ir per savarankišką juridinį asmenį policijos sistemoje, kuris būtų priskirtas ginkluotosioms pajėgoms³;

- taip pat yra konstatuoti akivaizdūs VST darbo organizavimo trūkumai, tarnybos administracinių ir kitų gebėjimų (pvz., pasinaudoti ES paramos instrumentais ar tam tikromis programomis) stoka, informacinių technologijų ir kitų darbo organizavimo įrankių, leidžiančių skaitmeninti informaciją, ją tiksliau ir greičiau apdoroti, racionaliau valdyti turimus resursus, užtikrinti sklandesnę tarnybų tarpusavio bendradarbiavimą nebuvimas.

Šiuos esminius teisinio reguliavimo ir praktinio taikymo bei VST veiklos organizavimo trūkumus siekiama išspręsti VST inkorporuojant į policijos sistemą kaip policijos įstaigą esamos VST struktūros pagrindu, kuriai, maksimaliai išlaikant VST nustatytų uždavinių įgyvendinimo tęstinumą, būtų pavestos esamos VST funkcijos, taip sudarant prielaidas toliau spręsti VST bei policijos funkcijų dubliavimo problemas, užtikrinti vieningą pareigūnų parengimą ir centralizuotą valdymą, racionalų žmogiškųjų ir finansinių resursų panaudojimą.

1.2. Siekiant valdyti kylančius saugumo iššūkius ir įgyvendinti policijai pavestus uždavinius, susijusius su gyventojų saugumo užtikrinimu, svarbu ieškoti būdų sistemaiškai didinti policijos veiklos efektyvumą ir veiksmingumą. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, numatytas vienas prioritetinių projektų – „Efektyvus viešasis saugumas“. Šio projekto nuostatos įtvirtina Vyriausybės įsipareigojimus, tarp kurių minėtini: viešąjį saugumą užtikrinančių valstybės institucijų veiklą orientuoti į gyventojų saugumo jausmą ir valstybės interesų apsaugos didinimą, gerinti teisėsaugos institucijų veiklos ir teikiamų paslaugų prieinamumą, stiprinti viešąjį saugumą užtikrinančių valstybės institucijų veiklos efektyvumą ir valstybės saugumą, diegiant modernius

³ Tokią išimtį, kai ji numatyta valstybės įstatymuose, leidžia Ženevos konvencijos Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai).

techninius ir mokslo sprendimus, diegti pažangias mokslo ir technines priemones, padedančias užtikrinti mūsų šalies ir gyventojų saugumą, valstybės interesų apsaugą. Tinkamam ir efektyviam policijos funkcionavimui užtikrinti būtina tęsti pradėtus struktūrinius pokyčius policijos sistemoje – optimizuojant juridinių asmenų skaičių, struktūrą, mažinant administravimo sąnaudas.

Pažymėtina, kad šiuo metu policijos veiklos organizavimas teritoriniu principu organizuojamas per 10 apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų (toliau – aps. VPK) (savarankiškų juridinių asmenų), toks teritorinis pasiskirstymas neatitinka prokuratūros ir teisminių institucijų teritorinio išdėstymo ribų, todėl aps. VPK veiklą turi koordinuoti su dviejų ir daugiau apylinkių teismais ir prokuratūromis. Didelis juridinių asmenų skaičius, jų dydžio bei veiklos organizavimo skirtumai lemia skirtingus pareigūnų krūvius, skirtingą veiklos organizavimo praktiką, didesnius aprūpinimo poreikius brangia, funkcijoms atlikti būtina įranga, taip pat apsunkina ne tik finansinių, materialinių, žmogiškųjų išteklių valdymą, bet ir didina šioms įstaigoms išlaikyti reikalingas išlaidas ir mažina jų panaudojimo efektyvumą (didesnis vadovaujamos grandies pareigūnų skaičius, didesnis lėšų poreikis jų darbo užmokesčiui, skirtinga bendrųjų funkcijų vykdymo kokybė ir pan.).

Įstatymų projektais, be numatytų VST veiklos modelio pokyčių, siekiama sudaryti prielaidas sistemiskai didinti policijos institucijų veiklos efektyvumą, t. y. konsoliduoti policijos įstaigas ir su tais pačiais ištekliais užtikrinti efektyvesnę policijos sistemos veikimą, prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos ir užtikrinti gyventojų saugumo lūkesčius organizuojant veiklą per 5 Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas) struktūrinius padalinius – apygardų vyriausiuosius policijos komisariatus (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio), o Policijos departamento pavadinimą atitinkamai pakeisti į pavadinimą „Lietuvos policija“, kuris labiau atspindi policijos paskirtį ir vaidmenį šalies visuomenėje ir yra plačiai vartojamas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

2.1. Įstatymų projektų, susijusių su VST veikla, rengimą koordinavo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos grupės (vadovas Darius Domarkas, tel. (8 5) 271 8881, el. p. darius.domarkas@vrm.lt) vyresnioji patarėja Jurgita Laskevičiūtė (tel. (8 5) 271 8432, el. p. jurgita.laskeviciute@vrm.lt).

2.2. Įstatymų projektų dalį, susijusią su policijos sistemos pokyčiais, parengė Policijos departamento Veiklos analizės ir kontrolės valdybos viršininkė Oksana Plesko (tel. 8 700 59 957, el. p. oksana.plesko@policija.lt) ir Teisės skyriaus (vedėjas Rimas Grebnickas, tel. 8 700 63 258, el. p. rimas.grebnickas@policija.lt) patarėja Aleksandra Pečuro (tel. 8 700 59 818, el. p. aleksandra.pecuro@policija.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

3.1. Dėl VST veiklos modelio.

3.1.1. Viešosios tvarkos atkūrimo ir užtikrinimo funkcija.

Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 19 skyriaus nuostatas ir Lietuvos Respublikos viešojo saugumo tarnybos įstatymo (toliau – VST įstatymas) 6 straipsnio 1 punktą, vienas iš VST uždavinių – atkurti ir (ar) užtikrinti viešąją tvarką ypatingų ir ekstremaliųjų situacijų atvejais. VST, įgyvendindama minėtą uždavinį ir vadovaudamasi VST įstatymo 7 straipsnio 1 punktu, slopina riaušes, masinius neramumus, grupinius veiksmus, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisėsaugos pareigūnams, riaušės laisvės atėmimo vietų įstaigoje ar grupinius pasipriešinimus laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijai, taip pat kitokius tyčinius veiksmus, šurkščiai pažeidžiančius laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarką, išlaisvina įkaitus.

Pažymėtina tai, kad viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas yra vienas iš policijos pagrindinių uždavinių, numatytų Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Policija, įgyvendindama minėtą uždavinį ir vadovaudamasi Policijos įstatymo 6

straipsnio 1 dalies 13 ir 15 punktais, organizuoja ir įgyvendina viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo priemones, patruliuoja viešose vietose.

Taigi, viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo funkciją pavesta vykdyti policijai, tačiau dalis viešosios tvarkos užtikrinimo elementų (riaušių, masinių neramumų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka likvidavimas) pavesta vykdyti VST, todėl teisinis reglamentavimas sudaro prielaidas šios funkcijos vykdymo dubliavimui. Pažymėtina, kad dėl minėtos funkcijos vykdymo praktikoje taip pat susiduriama su tam tikromis problemomis. Pvz., įvykus riaušėms ar kitiems neramumams viešosiose vietose, policijos įstaigos viršininko įsakymu sudaromas štabas, kurio paskirtis – užtikrinti visų dalyvaujančių pajėgų veiksmų koordinavimą. Štabui vadovauja policijos įstaigos viršininkas ar jo įgaliotas asmuo, o VST vadas ar jo įgaliotas asmuo vadovauja riaušių ar neramumų malšinimo operacijai. Toks reguliavimas ir jo taikymas⁴ vertintinas kaip nepagrįstas, nes, pvz., masinio renginio viešojoje vietoje metu spontaniškai prasidėjus riaušėms, policija negali toliau vadovauti viešosios tvarkos atstatymo operacijai, nes vadovavimą viešosios tvarkos atstatymui privalo perduoti VST paskirtam operacijos vadovui. Tokiu atveju viešosios tvarkos užtikrinimo procesas skyla į dvi dalis (policijos pajėgoms, renginio vietoje užtikrinančioms viešąją tvarką, toliau vadovauja policijos paskirtas operacijos vadovas, o VST pajėgoms – VST paskirtas operacijos vadovas). Tai sukelia papildomų ir nereikalingų policijos ir VST pajėgų veiklos koordinavimo iššūkių, taip pat neaiškumų dėl atsakomybės už viešosios tvarkos užtikrinimo rezultatus ir sukelia rimtas rizikas nesuvaldyti ypatingos situacijos.

Policijos departamento duomenimis, 5 policijos įstaigose reagavimui į ypatingas ar ekstremalias situacijas yra įkurti specializuoti specialiosios parengties skyriai (2023 m. sausio 1 d. juose tarnavo 125 pareigūnai), o visuose aps. VPK sudaromas specialiosios parengties pareigūnų rezervas (iki 300 pareigūnų), kuris teikia pagalbą specialiosios parengties skyriams atkuriant ir užtikrinant viešąją tvarką, visuomenės saugumą per masinius renginius ir neramumų metu. Specialiosios parengties skyrių pareigūnai tuo metu, kada nevyksta renginiai, užtikrina viešąją tvarką bei reaguoja į įvykius (2022 m. iš visų reagavimų į įvykius 5 didžiuosiuose aps. VPK specialiosios parengties skyrių pareigūnų reagavimai sudarė apie 8 proc.), o rezervo pareigūnai atlieka savo pagrindines funkcijas priklausomai nuo padalinio, kuriame tarnauja. Susidarius ypatingai ar ekstremaliajai situacijai, policija galėtų surinkti iki 450 specialiai parengtų pareigūnų, esant poreikiui – 1000 ir daugiau policijos pareigūnų iš kitų padalinių. Atitinkamai pagal VST informaciją, maksimaliai galėtų būti surinkta iki 400 pareigūnų. Kilus riaušėms daugiau kaip vienos savivaldybės teritorijoje, o ypač nutolusiose nuo Vilniaus ir Kauno (kur dislokuotos pagrindinės VST pajėgos), tikėtina, kad VST pajėgų operatyvus atvykimas į toliau nuo šių miestų esančias vietas negalėtų būti tinkamai užtikrintas.

Policijos specialiosios parengties pareigūnų kvalifikacija iš esmės nesiskiria nuo VST dalinių 1-ųjų kuopų (kurie specializuojasi viešosios tvarkos atkūrimo srityje), tačiau policijos pareigūnai skiria apie 30 proc. laiko kvalifikacijai tobulinti ir apie 70 proc. reagavimui bei prevencijai, tuo tarpu VST pareigūnai didžiąją savo tarnybos laiko dalį skiria „pasyviam laukimui“, kai reikės reaguoti, todėl kyla pagrįstų abejonių dėl VST pareigūnų veiklos organizavimo efektyvumo ir tinkamo žmogiškųjų resursų panaudojimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad taktiniame lygmenyje policija ir VST laikosi savo esme priešingos riaušių malšinimo taktikos, todėl dirbant kartu kyla nesklandumų atkuriant viešąją tvarką (duodamų komandų bei naudojamų priemonių skirtumai pajėgų gretose įneša tam tikro sąmyšio, kas gali lemti pareigūnų bei kitų asmenų sužeidimus): policija taiko dinamišką elgseną, t. y. siekia reaguoti į besiformuojančius pasipriešinimo židinius ir juos eliminuoti formavimosi etape, taikyti minią skaidančius veiksmus ir pan., tuo tarpu VST taktika remiasi statine minios bei

⁴ Riaušių, masinių neramumų, vykstančių viešosiose vietose, grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisės saugos pareigūnams, likvidavimo operacijos „Vėtra“ plano ir riaušių, masinių neramumų, vykstančių viešosiose vietose, grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisės saugos pareigūnams, likvidavimo operacijos „Vėtra“ taktinio plano turinio ir struktūros aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. 1V-873.

pareigūnų konfrontacija, plačios aprėpties specialiųjų priemonių (pvz., dujų purkštuvų, vandens patrankų) panaudojimu.

Skirtingai nei Lietuvoje, daugumoje ES valstybių narių, tarp jų ir kaimyninėse Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, viešosios tvarkos užtikrinimo ir viešosios tvarkos palaikymo ypatingųjų ir ekstremalių situacijų metu funkcija yra deleguota tik policijai. Atskirą instituciją, atsakingą už viešosios tvarkos palaikymą ypatingųjų ir ekstremalių situacijų metu, dažniausiai turi didesnės valstybės, pvz., Prancūzija, Ispanija, kuriose policijos bei žandarmerijos, civilinės gvardijos ar karabinierių veikla bei funkcijų atskyrimas yra susiformavęs istoriškai bei (dažniausiai) remiasi teritoriniu atskyrimu, todėl žandarmerijos tipo institucijos užtikrina policinių funkcijų vykdymą užmiesčio teritorijose, o miestuose veikia policija. Pažymėtini ir viešosios tvarkos atkūrimo bei riaušių malšinimo taktikos skirtumai. Kaip ir Lietuva, mažesniu gyventojų skaičiumi pasižyminčios Skandinavijos šalys išimtinai taiko dinaminę riaušių malšinimo taktiką, tačiau geriausiai skirtumus iliustruoja aktyvia protestų, sporto sirgalių kultūra pasižyminčios Ispanija ir Prancūzija. Ispanijos nacionalinės policijos viešosios tvarkos atkūrimui skirtuose padaliniuose (naudojančių dinaminę riaušių malšinimo taktiką) tarnauja apie 1200 pareigūnų, kai tuo tarpu Prancūzijos žandarmerijos, viešosios tvarkos atkūrimui skirtų padalinių (naudojančių statinę riaušių malšinimo taktiką) personalas yra 2,5-3 kartus didesnis nei Ispanijoje. Kartu paminėtina, jog Ispanijoje, nepaisant separatistinių apraiškų, aktyvių politinių konfrontacijų ir panašių reiškinių, tokio pobūdžio, ilgalaikių ir didelio masto žalą sukeliančių bei viešąją tvarką pažeidžiančių veiksmų kaip Prancūzijoje, nepasitaiko (skirtumus lemia būtent teisėsaugos taikoma riaušių malšinimo taktika).

3.1.2. *Konvojavimo funkcija.*

Konvojavimo institutas reglamentuojamas Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatyme, kurio 6 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad suimtuosius į laisvės atėmimo vietų įstaigą ir iš jos konvojuoja konvojavimo teisę turinčios institucijos. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymo 24 straipsnio 2 dalyje ir 30 straipsnio 5 dalyje atitinkamai numatyta, kad nuteistuosius, kuriems paskirtas areštas, kai vykdomas suėmimas, į arešto bausmės atlikimo vietą ir nuteistuosius laisvės atėmimo bausmėmis – į bausmės atlikimo vietą konvojuoja konvojavimo teisę turinčios institucijos. Bausmių vykdymo įstatymo 31 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad motyvuotu ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro sprendimu nuteistasis ne ilgiau kaip vienai dienai gali būti iš bausmės atlikimo vietos konvojuojamas į procesinių veiksmų atlikimo vietą, kai šių veiksmų neįmanoma atlikti garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo ar kitomis priemonėmis ir būdais.

Pagal VST įstatymo 6 straipsnio 3 punktą, vienas iš VST uždavinių – užtikrinti sulaikytųjų, suimtųjų ir nuteistųjų konvojavimo organizavimą ir vykdymą.

VST, įgyvendindama minėtą uždavinį ir vadovaudamasi VST įstatymo 7 straipsnio 3, 4 ir 5 punktais, konvojuoja: suimtuosius ir nuteistuosius į laisvės atėmimo vietų įstaigą, iš vieno laisvės atėmimo vietų įstaigos padalinio į kitą; sulaikytuosius, suimtuosius ir nuteistuosius iš laisvės atėmimo vietų įstaigos į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, Apeliacinį, apygardos teismus, Lietuvos vyriausiąjį administracinį ir apygardos administracinius teismus, o ypatingo konvojaus atvejais (kai konvojuojami nuteistieji, kuriems įsiteisėjęs teismo nuosprendis dėl laisvės atėmimo iki gyvos galvos, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais) – ir į miestų ir rajonų apylinkės teismus ir atgal į laisvės atėmimo vietų įstaigą, saugo juos per teismo posėdžius; sulaikytuosius, suimtuosius ir nuteistuosius jų ekstradicijos atvejais, juos deportuojant, perduodant Tarptautiniam baudžiamajam teismui, perduodant pagal Europos arešto orderį, taip pat nuteistuosius perduodant toliau atlikti bausmės).

Pagal Policijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 19 punktą, policija taip pat atlieka sulaikytų, suimtų ir nuteistų asmenų konvojavimą.

Didžiąją dalį VST vykdomo konvojavimo sudaro asmenų konvojavimas iš anksto sudarytais planiniais konvojaus maršrutais, konvojuojant asmenis iš tardymo izoliatorių ar pataisos įstaigų į policijos areštines ar kitus tardymo izoliatorius ar pataisos įstaigas. Visais kitais atvejais, nenurodytais VST įstatyme, konvojavimą vykdo policija. Į miestų ir rajonų apylinkės teismus VST asmenis konvojuoja tik vykdydama ypatingąjį konvojų, t. y. tik išskirtiniais atvejais, o didžiąją dalį

tokių konvojavimų į apylinkės teismus, taip pat procesinį konvojavimą ikiteisminio tyrimo metu užtikrina policija. Dauguma policijos vykdomų konvojavimų į apylinkių teismus yra susiję su bylų (skundų) šiuose teismuose nagrinėjimo arba kardamosios priemonės (suėmimo) skyrimo klausimais. Policija asmenis į apylinkių teismus konvojuoja iš Lietuvos kalėjimų tarnybos padalinių – kalėjimų (iki 2023 m. sausio 1 d. – iš Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų) arba iš policijos areštinių, į kurias suimti asmenys iš tų pačių kalėjimų atvežami VST planiniu konvojumi. Susidaro situacija, kad nors asmenys po teismo posėdžio galėtų būti nedelsiant grąžinami atgal į bausmės atlikimo ar suėmimo vykdymo vietas, iš kurių buvo atvežti, jie yra laikomi policijos areštinėse iki kito VST planinio konvojaus. Toks asmenų laikymas policijos areštinėje dažnai užsitęsia iki Suėmimo vykdymo įstatymu nustatyto maksimalaus tokių asmenų laikymo termino, t. y. iki 7 parų, kas iš policijos pareikalauja didesnių žmogiškųjų išteklių panaudojimo šiai funkcijai vykdyti ir sumažina galimybę policijos pareigūnus panaudoti kitoms, tik policijai priskirtoms svarbioms funkcijoms užtikrinti, tokioms kaip viešosios tvarkos ir eismo saugumo užtikrinimas, reagavimas į įvykius, nusikaltimų ir teisės pažeidimų prevencija ar pan.

Penkiuose aps. VPK yra įsteigti konvojavimo padaliniai, veikiantys prie policijos areštinių. 2023 m. sausio 1 d. duomenimis, Lietuvos policijoje konvojavimo funkciją vykdė 106 pareigūnai (įsteigtos 145 pareigybės). Per 2022 metus į (iš) policijos areštinių buvo konvojuoti 8195 asmenys, iš jų planiniu konvojumi – 2737, teisiniu konvojumi – 1528, procesiniu konvojumi – 3155 (žr. 1 lentelę). Pažymėtina, kad policija konvojavo iš viso 5296 asmenis, iš jų – 2759 asmenis procesiniu konvojumi, 1323 – teisiniu konvojumi, 475 – planiniu konvojumi. Be to, policija procesinius ir teisinius konvojus vykdo tiesiogiai iš laisvės atėmimo vietų įstaigos (neuždarant asmenų į policijos areštines). Informacija apie šiuos konvojus nėra kaupiama, bet vykdant konvojavimo padalinių veiklos organizavimo pokyčius, 2021 m. vasario – liepos mėn. buvo vykdoma stebėseną ir papildomai renkami duomenys iš aps. VPK. Per minėtus 6 mėn. policijos pareigūnai tiesiai iš laisvės atėmimo vietų įstaigos į teismus ir atgal konvojavo 923 asmenis. Taip pat vykdant stebėseną (visų policijoje vykdytų konvojavimų, ne tik iš areštinių), 2021 m. 11 mėn. duomenimis, nustatyta, kad palyginus su 2020 m. duomenimis, fiksuojamas teisminių konvojavimų mažėjimas (2021 m. įvykdyta 2 818 teisminių konvojavimų, 2020 m. – 4 087) bei nuosaikesnis procesinių konvojavimų mažėjimas (2021 m. – 2 459, 2020 m. – 2 989). Tikėtina, kad teismo konvojaus mažėjimas ir toliau išliks dėl išaugusio nuotolinių teismo posėdžių skaičiaus. Kitų konvojavimų, kurie nepatenka į procesinių ir teisminių konvojavimų kategoriją, skaičius išaugo nuo 1458 (2020 m.) iki 1834 (2021 m.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad faktiškai virš 70 proc. šiuo metu policijos vykdomų asmenų konvojavimų sudaro asmenų konvojavimas į apylinkės teismus.

1 lentelė.

2022 m.	Iš viso konvojų	Policijos konvojuotų asmenų skaičius	Kitų tarnybų konvojuotų asmenų skaičius
Procesinis konvojus	2913	2759	396
Planinis konvojus	1995	475	2262
Neplaninis konvojus	608	639	35
Teisminis konvojus	1481	1323	205
Ypatingasis konvojus	1	1	0
Kiti	78	99	1
Iš viso	7074	5296	2899

VST konvojavimo funkciją vykdo 93 pareigūnai, šiai funkcijai vykdyti įsteigtos 166 pareigybės. 2022 m. iš viso atliko 2564 konvojus, konvojavo 19137 asmenis, iš kurių – 17035 planiniu konvojumi. Į teismus konvojavo 1828 asmenis (žr. 2 lentelę).

2 lentelė.

2022 m.	Iš viso konvojų	VST konvojuotų asmenų skaičius
Sutiktinis konvojus	126	132
Planinis konvojus	1062	17035
Neplaninis konvojus	1	5
Teisminis konvojus	1279	1828
Ypatingasis konvojus	96	137
Ekstradicija	2	2
Iš viso	2564	19137

VST organizuojant konvojavimą dažniausiai naudojami 24 vietų sunkvežimiai, nors dažnai konvojuojama ne daugiau kaip 12 asmenų. Kiekviena iš šių transporto priemonių per metus (2022 m. duomenys) vidutiniškai nuvažiuojama 17,3 tūkst. km., tuo tarpu mažiau sąnaudų reikalaujančiomis transporto priemonėmis – 7,5 tūkst. km. Pvz., VST Kauno dalinys 2022 m. įvykdė 1354 konvojus, kurių metu buvo konvojuojami 8446 asmenys, konvojavimą vykdė 5428 pareigūnai, taigi, kiekvienam konvojui vidutiniškai teko apie 6 konvojuojamus asmenis ir 4 pareigūnus, tačiau beveik pusę viso konvojavimo atstumo buvo nuvažiuota su transporto priemonėmis, turinčiomis daugiau kaip 19 vietų. Be to, daugiau kaip 60 proc. konvojavimui naudojamų VST transporto priemonių yra 10 ir daugiau metų senumo, o 46,6 proc. – virš 15 metų, tuo tarpu policijoje 87 proc. konvojavimo automobilių yra iki 5 metų.

Pažymėtina, kad VST taip pat pavesta konvojuoti sulaikytuosius, suimtuosius ir nuteistuosius jų ekstradicijos atvejais, juos deportuojant, perduodant Tarptautiniam baudžiamajam teismui, perduodant pagal Europos arešto orderį, taip pat nuteistuosius perduodant toliau atlikti bausmę. Perduodant asmenį į užsienį, VST vykdo konvojavimą Lietuvos Respublikos teritorijoje iš kalėjimo iki oro uosto, o kai perimamas asmuo iš užsienio – konvojuoja ieškomus nuteistuosius iš oro uosto į kalėjimą. Šią funkciją vykdo ir kitos tarnybos: policija – dėl pagal atliekamą ikiteisminį tyrimą ieškomų asmenų, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) – kai tai susiję su šių institucijų ieškomais asmenimis, surastais užsienyje. 2022 m. VST vykdė 2 asmenų ekstradicijas. Policija 2022 m. organizavo 132 ieškomų (pagal Europos arešto orderį ar ekstradicijos prašymą asmenų perėmimus iš užsienio valstybių (2021 m. – 143), o į užsienį perduoti 67 ieškomi asmenys (2021 m. – 66).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Darbo grupė taip pat vertino paskaičiavimus, susijusius su konvojavimo funkcijos galimu perdavimu policijai iš VST ir atvirkščiai: Policijos departamento skaičiavimu, konvojavimo funkcijos galimam perėmimui iš VST reikėtų (neįskaitant VST automobilių parko atnaujinimo ir lėšų, reikalingų butpinigiams ir pravažavimo išlaidoms) apie 2,07 mln. eurų. VST skaičiavimu, konvojavimo funkcijos galimam perėmimui iš policijos reikėtų apie 6,95 mln. eurų (kasmetinis papildomas valstybės biudžeto lėšų poreikis apie 6 mln. eurų) ir papildomo 220 pareigybių įsteigimo.

Daugumoje ES valstybių narių pagrindinės atsakingos institucijos, vykdančios sulaikytų, suimtų ir nuteistų asmenų konvojavimo funkcijas, yra policijos pajėgos, tačiau tam tikroje dalyje šalių, pvz., Čekijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje, Švedijoje, už šios funkcijos vykdymą atsakingos kalėjimų tarnybos. Keliose šalyse, pvz., Austrijoje, Bulgarijoje ir Slovakijoje, šias funkcijas atlieka teisminės institucijos. Policijos pajėgos ir kalėjimų tarnybos dažnai veikia kaip pagrindinės institucijos (kartu ar atskirai) konvojuojant sulaikytuosius, suimtuosius ir nuteistuosius į kalėjimus, iš vieno kalėjimo į kitą ir iš kalėjimo į teismą ir iš jo. Tuo tarpu tokių asmenų konvojavimo ekstradicijos atvejais bei pabėgusių iš kalėjimų arba pervežimo metu asmenų paieškos ir sulaikymo funkcijos didžiojoje daugumoje šalių labiau būdingos policijos, rečiau įsitraukia kitos institucijos – kalėjimų tarnybos, teisminės institucijos. Atitinkamai nepagrindinės (padedančios)

institucijos, vykdančios sulaikytų, suimtų ir nuteistų asmenų konvojavimo funkcijas ES valstybėse narėse dažniausiai taip pat yra policijos pajėgos ir kalėjimų tarnybos, tais atvejais kai viena arba kita institucija atitinkamoje šalyje yra pagrindinė atsakinga institucija.

3.1.3. Svarbių valstybės objektų apsaugos funkcija.

Pagal VST įstatymo 6 straipsnio 4 punktą, vienas iš VST uždavinių – užtikrinti svarbių valstybės objektų apsaugą. VST, įgyvendindama minėtą uždavinį ir vadovaudamasi VST įstatymo 7 straipsnio 7 punktu, saugo svarbius valstybės objektus pagal Vyriausybės patvirtintą sąrašą⁵.

Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 18 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad Vyriausybė tvirtina objektų, kurių fizinę apsaugą vykdo vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigos, sąrašą (už nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto, kurie neįtraukti į nurodytą sąrašą, fizinės apsaugos organizavimą atsakingi nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių vadovai).

Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo 15 straipsnio 5 punkte numatyta, kad Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliotos institucijos vykdo ir užtikrina branduolinės energetikos objektų, išskyrus Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklą, fizinę apsaugą, įskaitant riboto patekimo ir saugomų zonų kontrolę, ir per Lietuvos Respublikos teritoriją vežamų Branduolinės saugos įstatymo 1 priede nurodytų branduolinių medžiagų nustatytais kiekiais krovinių fizinę apsaugą pagal Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos viršininko nustatytus reikalavimus.

Pagal Policijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 20 punktą, policija saugo Lietuvos Respublikoje esančias užsienio šalių diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigas. Remiantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 130 straipsnio nuostatomis, policijai taip pat pavesta užtikrinti teismų apsaugą.

Įgyvendinant įstatyminių reguliavimų, VST pavesta saugoti 7 pirmos ir antros kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbius objektus (Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrinę, Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę, akcinės bendrovės „Klaipėdos nafta“ valdomą suskystintų gamtinių dujų terminalą (Klaipėdoje), akcinės bendrovės „Klaipėdos nafta“ valdomą Subačiaus naftos terminalą (Kupiškio rajono savivaldybėje), tarptautinių Vilniaus, Kauno, Palangos oro uostų teritorijas), taip pat 2 kitus svarbius valstybės objektus (Vidaus reikalų ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos administracijos pastatus bei jų teritorijas). Taip pat VST vykdo Ignalinos atominės elektrinės ir kitų branduolinės energetikos objektų, esančių pasienio ruože, fizinę apsaugą (panaudoto branduolinio kuro saugyklą, laikiną panaudoto branduolinio kuro saugyklą, labai mažai radioaktyvių atliekų saugyklą, labai mažai radioaktyvių atliekų atliekynas, kietųjų radioaktyviųjų atliekų išėmimo ir pradinio apdorojimo įrenginys, kietųjų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo ir saugojimo įrenginiai).

Organizuojant objektų apsaugą, VST kiekvienam objektui rengia ir suderina su objekto valdytoju apsaugos planą ir laikosi objekto apsaugos plane nustatytų procedūrų, kas vertintina kaip teigiama praktika. Tačiau pažymėtina tai, jog egzistuojantys technologiniai sprendimai ir nesudėtingi veiklos organizavimo metodai objektų apsaugą leidžia organizuoti žymiai efektyviau, tokiu būdu sumažinant žmoniškųjų išteklių poreikį, o apsaugos lygį sustiprinant:

- kiekviename VST saugomame objekte veikia objekto operatoriaus įdiegtos apsaugos techninės priemonės, tačiau VST jomis naudojasi tik lokaliai, t. y. kiekvieno objekto saugumą užtikrinančių techninių priemonių stebėjimas vykdomas tik tame pačiame objekte. Toks technologinių priemonių panaudojimas lemia tai, kad kiekviename objekte skiriami pareigūnai, stebintys technines apsaugos priemones, kai tuo tarpu konsolidavus techninių apsaugos priemonių stebėjimą viename centre, pareigūnų poreikis ženkliai sumažėtų;

⁵ Vyriausybės 2015 m. spalio 19 d. nutarimas Nr. 1090 „Dėl vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų saugomų pirmos ir antros kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir joms priklausančių ar jų valdomų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto bei kitų svarbių valstybės objektų, taip pat Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos saugomų svarbių valstybės objektų“

- šiuo metu objektų operatorių įdiegtos apsaugos sistemos, ypač vaizdo stebėjimo sistemos, gali būti nesudėtingai tobulinamos, pvz. pasitelkiant dirbtinio intelekto sprendimus, kurie užtikrintų efektyvesnę saugomo objekto stebėjimą, perimetro pažeidimus ir pan. Tokie sprendimai yra įdiegti pvz., VSAT užtikrinant sienos stebėjimo funkciją vaizdo stebėjimo sistemomis, kai vaizdo stebėjimo sistema pati identifikuoja ir reaguoja į judėjimą stebimame ruože;

- decentralizuota objektų apsaugos sistema (pajėgos valdomos objekto lygmeniu ir iš esmės neegzistuojant tarnybos vykdymo kontrolės sistemai), todėl saugomuose objektuose susiklosčiusi praktika, kai apsiribojama pasyviu incidento laukimu.

Paminėtos aplinkybės lemia tai, kad VST įsteigtas Jungtinis operacijų centras faktiškai nevaldo informacijos apie situaciją VST saugomuose objektuose. Be decentralizuoto objektų apsaugos organizavimo modelio trūkumų, pažymėtina ir tai, kad tokiam modeliui pritaikyta ir pati tarnybos struktūra. Objektų grupės yra priskirtos konkrečioms struktūriniais padaliniais, dėl ko susiklosčiusi praktika, jog konkrečiame padalinyje tarnaujantys pareigūnai tarnybą atlieka tik konkrečiame objekte. Dėl šios priežasties iškyla sunkumų perskirstyti pareigūnus į kitus objektus, planuojant pareigūnų tarnybos grafikus neracionaliai ir neefektyviai panaudojamas darbo laikas (ypač tokiais laikotarpiais, kai didžioji dauguma padalinio pareigūnų tarnyboje), nes stiprinti objekto apsaugą poreikio nėra, o remti kitus padalinius trukdo tarnybos struktūra bei nusistovėjusi praktika.

Objektų apsaugai Vilniaus aps. VPK yra įsteigtas Reagavimo valdybos Stacionarių objektų apsaugos skyrius. Policijai pavesta saugoti Lietuvos Respublikoje esančias užsienio šalių diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos. Šiuo metu policija užtikrina 63 užsienio šalių diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų patalpų, kitų užsienio šalių diplomatinių objektų apsaugą Vilniaus ir Klaipėdos miestuose, iš kurių 11 saugo stacionarios apsaugos būdu. Policija taip pat vykdo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo, Lietuvos Respublikos vyriausiojo administracinio teismo, Lietuvos Respublikos apeliacinio teismo ir kitų teisimų apsaugą. Dauguma teismų, taip pat didelė dalis kitų policijos saugomų objektų (pvz., policijos įstaigų pastatai ir kt.) yra saugomi techninėmis priemonėmis valdant informaciją iš vieno valdymo centro ir organizuojant operatyvų reagavimą į incidentus, tam panaudojant arčiausiai saugomų objektų esančius policijos pajėgų vienetus. Toks modelis leidžia maksimaliai efektyviai organizuoti policijos pajėgų darbą, nes objektų apsaugai reikia minimalaus fizinę apsaugą objekte vykdančių pareigūnų skaičiaus ir nereikia specializuotų pajėgų vienetų, reaguojančių į incidentus objektuose.

Objektų fizinės apsaugos užtikrinimo funkcijos vykdymo praktika rodo, kad VST ir policijos veikla šioje srityje iš esmės nesiskiria, o svarbių valstybės objektų apsaugos vykdymo perspektyvos, visų pirma, turėtų būti sietinos su vieno valdymo centro diegimu organizuojant operatyvų reagavimą į incidentus (pagal policijoje taikomą gerosios praktikos pavyzdį). Pažymėtina, kad po 2022 m. vasario 24 d. pradėtos Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą ir pasikeitusios saugumo aplinkos, policijos dalyvavimas vykdamas svarbių valstybės objektų apsaugos funkciją iš esmės tapo nuolatine policijos funkcija (įtraukimas į dažnesnio patruliavimo maršrutus, užpuolimo signalo tiesioginis perdavimas į policijos valdomą infrastruktūrą, tiesioginiai kontaktai su saugomų objektų apsaugos padaliniais). Todėl konstatuotina, kad nors svarbių valstybės objektų apsaugos funkcija įstatymu pavesta vykdyti VST, esama saugumo aplinka suponuoja, kad vykdamas strategiškai svarbių objektų fizinę apsaugą turi dalyvauti ir policija. Tačiau vieną ir tą pačią funkciją vykdamas dviem skirtingoms įstaigoms nesudaromos prielaidos efektyviam jos realizavimui ir tinkamam išteklių panaudojimui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ypatingos (kritinės) svarbos nacionalinės infrastruktūros apsaugos funkcijos ES valstybėse narėse dažniausiai būdingos policijos pajėgoms (pvz., Belgijoje, Kroatijoje, Čekijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Švedijoje). Už svarbių valstybės objektų apsaugos užtikrinimo organizavimą atsakingų institucijų tipai varijuoja: nurodomos teisėsaugos institucijos, valstybės saugumo institucijos, privatūs subjektai, ypatingos svarbos infrastruktūros

savininkai ir valdytojai. Tarp nepagrindinių (padedančių) institucijų išsiskiria ginkluotosios pajėgos, taip pat policija (tose šalyse, kuriose ji nėra pagrindinė atsakinga institucija).

3.1.4. *Pagalba kitoms statutinėms įstaigoms įgyvendinant joms pavestas funkcijas.*

Pagal VST įstatymo 6 straipsnio 6 punktą, vienas iš VST savarankiškų uždavinių – sustiprinti kitas vidaus reikalų ministro valdymo srities statutines įstaigas ir Vadovybės apsaugos tarnybą. Teikti pagalbą kitoms vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigoms kaip atskira funkcija yra numatyta ir kitų vidaus reikalų sistemos statutinių įstaigų specialiuosiuose įstatymuose⁶, tačiau nei vienai tarnybai tai nėra numatyta kaip savarankiškas uždavinys.

Pažymėtina, kad dar 2015 m. Valstybės kontrolė⁷ identifikavo riziką, jog susidarius ypatingai ar ekstremaliajai situacijai, VST gali būti surinktas mažesnis pareigūnų skaičius nei 400, ir nurodė, kad neišnaudojamos visos galimybės pasitelkti VST pareigūnus padėti vidaus reikalų statutinėms įstaigoms atlikti kasdienes jų funkcijas. Pagal Valstybės kontrolės atliktą vertinimą, padėti pasitelktų pareigūnų metinis darbo laikas sudarė 1–2 proc. visų pajėgų darbo laiko (atkreiptinas dėmesys, kad audituotu laikotarpiu VST pajėgas policija pasitelkdavo dažniau nei pastaraisiais metais). Valstybės kontrolė, audito metu išanalizavusi VST pateiktus duomenis apie sudarytą operatyvaus reagavimo rezervą, nustatė, kad Vilniaus ir Kauno dalinių Mobilųjų ir Specialiosios paskirties kuopų pareigūnų, kurie nevykdė tarnybai pavestų funkcijų ir buvo darbo vietose, skaičius darbo dienomis svyravo nuo 19 iki 74 pareigūnų. Šie duomenys sudaro prielaidas teigti, kad VST pajėgos galėjo būti išnaudotos efektyviau – suteikiant pagalbą, pvz., vykdant policijai priskirtas patruliavimo, viešosios tvarkos užtikrinimo funkcijas, kartu būtų sudarytos sąlygos kelti VST pareigūnų kompetencijas ir tobulinti įgūdžius viešosios tvarkos užtikrinimo srityje bei stiprinti policijos ir VST pareigūnų bendradarbiavimą, tarpusavio sąveikos mechanizmus.

2021 m. sausio – balandžio mėnesiais karantino režimo įgyvendinimą vykdė 1278 Lietuvos šaulių sąjungos atstovai, 1735 Karo policijos, 805 PAGD, 444 VSAT pareigūnai. Tuo tarpu VST, kurios vienas iš uždavinių yra sustiprinti bei padėti kitoms institucijoms įgyvendinti joms pavestas funkcijas, skyrė tik 234 pareigūnus. Panaši situacija susiklostė ir kitos valstybės lygio ekstremaliosios situacijos, paskelbtos dėl masinio užsieniečių antplūdžio metu. 2021 m. per rugpjūčio-gruodžio mėn. VSAT paramai darbuotojų skyrė: policija – 15780, PAGD – 3150, VST – 11610, Lietuvos kariuomenė – 75390, Lietuvos šaulių sąjunga – 1710, Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos – 2520, Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos – 90, Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos – 660 (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Atitinkamos ekstremaliosios situacijos valstybėje suvaldymui pasitelkta įstaiga	Karantino režimas (2021 m. sausio – balandžio mėn.)	Masinis užsieniečių antplūdis (bendras visų pamainų pareigūnų skč. per 2021 m. rugpjūčio-gruodžio mėn.)
VST	234	11610
VSAT	444	pagrindinė (pasitelkiančioji) institucija
PAGD	805	3150
Lietuvos policija	pagrindinė (pasitelkiančioji) institucija	15780
Lietuvos kariuomenė / Karo policija	1735	75390
Šaulių sąjunga	1278	1710
Kalėjų departamentas	-	2520
Muitinės departamentas	-	660
Aplinkos apsaugos departamentas	-	90

⁶ Policijos įstatymo 6 str. 1 d. 23 p., Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 23 str. 6 d., Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymo 7 str. 1 d. 12 p.

⁷ Valstybės kontrolės 2015 m. rugpjūčio 13 d. išankstinio tyrimo ataskaita Nr. IT-8 „Viešojo saugumo tarnybos veikla“.

Iš pateiktų skaičių matyti, kad VST teikiama parama bendrame visų institucijų paramos kontekste gana ribota ir tai paaiškinama VST disponuojamu personalo skaičiumi. Turėdama labai konkrečiai apibrėžtą užduotį – vykdyti strateginių objektų apsaugą, kurios kokybiškam vykdymui būtinas nekintantis kasdien į tarnybą išeinančių pareigūnų skaičius, VST kitoms institucijoms stiprinti gali skirti labai ribotą kiekį personalo, todėl ir uždavinio (stiprinti kitas vidaus reikalų sistemos institucijas) vykdymas yra tik deklaratyvus siekis. VST, turėdama labai ribotą kiekį ne rutinines užduotis vykdančių pareigūnų, neturi jokių galimybių reikšmingai (ypač ilguoju laikotarpiu) prisidėti prie kitų vidaus reikalų sistemos institucijų veiklos nemažindama VST priskirtų užduočių vykdymo apimties.

Nepaprastųjų situacijų (pvz., stichinių nelaimių, pilietinių neramumų, ginkluotų konfliktų, pandemijų) ir jų padarinių likvidavimo atveju papildomai, kaip padedančios institucijos, pasitelkiamos ginkluotosios šalių pajėgos tokiose šalyse, kaip Austrija, Estija, Vengrija, Airija, Malta, Slovėnija. Riaušių, masinių neramumų ir kitų grupinių veiksmų kontrolės tiek viešosiose erdvėse, tiek kalėjimuose, taip pat įkaitų gelbėjimo sulaikymo vietose funkcijas, kaip padedančios institucijos, atskirais atvejais atitinkamose šalyse gali būti pasitelkiamos žandarmerijos pajėgos, ginkluotosios pajėgos, kovos su terorizmu tarnybos.

3.1.5. *Valstybės gynimo karo metu ginkluotųjų pajėgų sudėtyje funkcija.*

Pagal Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas ir VST įstatymo 6 straipsnio 7 punktą, vienas iš VST uždavinių – ginti valstybę karo atveju. VST, įgyvendindama minėtą uždavinį ir vadovaudamasi VST įstatymo 7 straipsnio 9 punktu, ginkluotųjų pajėgų sudėtyje gina valstybę karo metu.

Pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą, krašto apsaugos sistemą, įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) atveju, sudaro kariuomenė ir kitos institucijos: VSAT, VST, Vadovybės apsaugos tarnyba ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai, taip pat Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo nustatyta tvarka ginkluotosioms pajėgoms priskirti koviniai asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai ir partizanų vienetai, veikiantys okupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje.

Pagal Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo 11 straipsnio nuostatas, įvedus karo padėtį, VSAT, VST, Vadovybės apsaugos tarnyba, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai tampa pavaldūs ir atskaitingi ginkluotųjų pajėgų vadui ir vykdo valstybės ginkluotos gynybos ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planuose numatytas užduotis. Ginkluotųjų pajėgų vadas, atsižvelgdamas į valstybės ginkluotos gynybos poreikius, karo padėties metu užtikrina VSAT, VST, Vadovybės apsaugos tarnybos, Antrojo operatyvinių tarnybų departamento funkcijų atlikimo tęstinumą.

Atkreiptinas dėmesys, kad pasirengimą šios funkcijos vykdymui apsunkina tai, kad VST neatitinka reikalavimų, susijusių su galimybe gauti tam tikrus (NATO arba ES Lietuvai perduotus) įslaptintus dokumentus – tarnyboje nėra įsteigta Lietuvai perduotų įslaptintų dokumentų antrinė subregistratūra arba kontrolės punktas, todėl VST pareigūnai neturi galimybių pilnavertiškai dalyvauti bendrose NATO pratybose.

Taip pat pažymėtina, kad Krašto apsaugos ministerijos Generalinė inspekcija 2022 metų spalio – lapkričio mėnesiais atliko VST veiklos inspektavimą, siekdama įvertinti tarnybos pasirengimą bendriems su kariuomene gynybos veiksams, Darbo grupė taip pat atliko papildomą analizę – įvertinant tai, kad joje disponuojama įslaptinta informacija, išvados vidaus reikalų ministrei buvo pateiktos atskiru (su slaptumo žyma „Slaptai“) dokumentu⁸.

Tarptautinė humanitarinė teisė remiasi „kardinaliuoju“ pagrindiniu principu, kuris aiškiai atskiria karinio konflikto ginkluotųjų pajėgų narius – kombatančius – nuo civilių (nekombatančių). Kombatančiai gali tiesiogiai dalyvauti kariniuose konfliktuose ir jiems galioja karo veiksmuose

⁸ 2023 m. kovo 30 d. tarnybinis pranešimas Nr. 1-7RN-155(S).

dalyvaujančiųjų pusių ginkluotojų pajėgų nariams Ženevos konvencijose numatytos apsaugos ir tarptautinės teisės normos (sužeistiesiems, karo belaisviams ir t.t.), tačiau jie turi turėti savo organizuotą vadovavimo struktūrą, laikytis tarptautinės teisės, įstatymų ir karo papročių, turėti skiriamuosius ženklus, akivaizdžiai nešiotis ginklus ir aiškiai skirtis nuo civilių gyventojų. Ginkluotąsias pajėgas (kombatantus) gali sudaryti ne tik reguliarioji kariuomenė, bet ir sukarintos pajėgos, partizanai, ginkluotos teisėsaugos institucijos⁹. Kombatantai gali naudoti mirtiną jėgą prieš priešą kombatantus. Paimti į nelaisvę kombatantai gauna karo belaisvių statusą pagal III Ženevos konvenciją.

Nacionaliniai teisės aktai NATO ir ES šalyse numato, kad civilinės vidaus saugumo ir viešosios tvarkos institucijos vykdo paramos ir įprastinės taikos meto funkcijas sustiprintu režimu. Civilinės institucijos negali naudoti *ultra vires* jėgos, tačiau viešąją tvarką užtikrinančios institucijos gali naudoti prievartą ir ginklus užtikrinant visuomenės saugumą ir viešąją tvarką karo metu. Labiau išsiskiria Slovėnija, kurios parlamentas, Vyriausybės siūlymu, gali nuspręsti, kad policija gali būti pasitelkta nacionaliniam saugumui užtikrinti. Estijoje policija gali būti pasitelkta apsaugant nacionalinės gynybos objektus. Pažymėtina, kad karo metu padidėja vykdomų nusikaltimų, ypač vagysčių, plėšimų ir smurtinių nusikaltimų. Kaip rodo įvykiai Ukrainoje, pirmosiomis karo aukomis tapo policijos ir valstybės sienos apsaugos pareigūnai. Ukrainos patirtis parodė, kad karo metu veikia daug priešų remiamų diversantų grupių, kurių identifikavimą ir sulaikymą vykdo policija. Policija taip pat turi užkardyti galimus nusikaltimus valstybės nepriklausomybei, teritoriniam vientisumui, konstitucinei santvarkai, visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai – riaušes, vandalizmą, teroro aktus.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad bendroji taisyklė, kylanti iš 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos Papildomo protokolo dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai), numato, jog policija neturėtų būti priskiriama prie ginkluotųjų pajėgų, tačiau išimtis gali būti nustatyta valstybės įstatymuose ir apie tai turi būti informuotos kitos konflikto šalys. Taigi tarptautinė teisė sudaro teisinę prielaidą valstybės gynybos karo atveju funkciją užtikrinti per specializuotą padalinį policijos sistemoje (atskirą juridinį asmenį), kuris būtų priskirtas ginkluotosioms pajėgoms. Tokiu būdu funkcijos vykdymas valstybės ginkluotos gynybos prasme nebūtų susilpnintas.

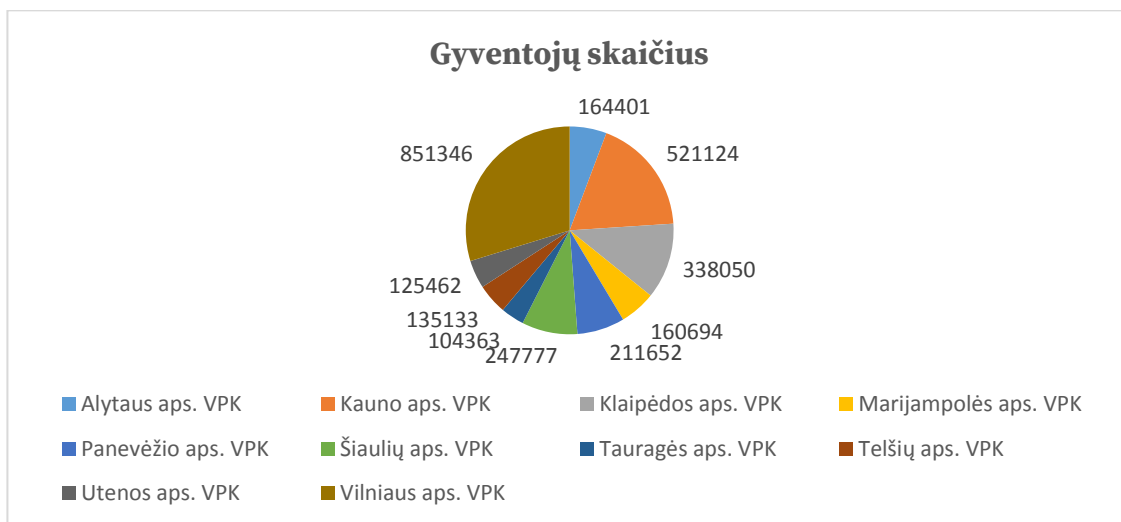
3.2. Dėl policijos sistemos.

Policijos įstatymo 17 straipsnyje nustatyta, kad Policijos departamentas yra vidaus reikalų centrinė įstaiga, jo teisės ir pareigos įgyvendina ir jam vadovauja policijos generalinis komisaras. Policijos įstatymo 18 straipsnyje įtvirtinta policijos generalinio komisaro teisė steigti Policijos departamentui pavaldžias policijos įstaigas ir pavesti joms atlikti tam tikras policijos funkcijas. Policijos įstatymo 16 straipsnyje nustatyta, kad policijos įstaigos yra Policijos departamentas ir kitos policijos įstaigos (šios įstaigos turi viešojo juridinio asmens statusą). Policijos veikla teritoriniu principu organizuojama per 10 aps. VPK, savarankiškų juridinių asmenų. Pažymėtina, kad šios įstaigos yra skirtingos savo dydžiu, kas lemia darbo krūvio netolygumus, atsiranda skirtinga veiklos organizavimo praktika, apsunkinamas finansinių, materialinių, žmogiškųjų išteklių valdymas, aprūpinimas funkcijoms atlikti būtina įranga, didėja šioms įstaigoms išlaikyti reikalingos išlaidos ir mažėja jų panaudojimo efektyvumas, kartu sudaromos prielaidos dubliuoti funkcijas.

Šiuo metu esanti policijos įstaigų sistema neatitinka prokuratūros ir teisminių institucijų teritorinio išdėstymo ribų ir tai apsunkina įstaigų bendradarbiavimą, vienodų veiklos principų diegimą, jų įtvirtinimą organizuojant ir koordinuojant ikiteisminį tyrimą. Pvz., Telšių aps. VPK veiklą turi koordinuoti ir su Šiaulių apylinkės (Kelmės rajono policijos komisariatu), ir su Telšių apylinkės (kitais Telšių aps. VPK padaliniais) teismu ir prokuratūromis. Dėl šios priežasties sudėtinga formuoti bendrą veiklos taktiką derinant procesinių veiksmų atlikimą, kardomųjų priemonių skyrimą ir pan.

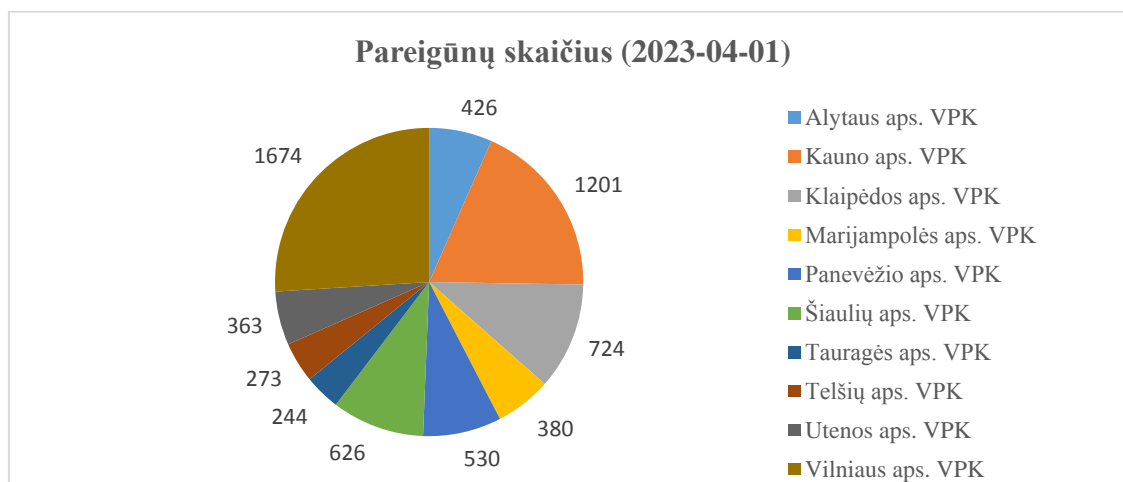
⁹ M. Sassòli, A. Bouvier, A. Quintin, J. Grignon, How does law protect in war?, ICRC, Geneva, 2014, prieiga per internetą: <https://casebook.icrc.org/glossary/armed-forces>; žiūrėta 2023-02-14.

Policijai yra pavesta vykdyti labai skirtingo pobūdžio funkcijas. Esant daug juridinių asmenų, veiklos koordinavimo ir kontrolės funkcija yra išskaidyta skirtingoms įstaigoms ir jų padaliniams, veikiantiems tam tikrose srityse (nusikalstamų veikų tyrimas, eismo saugumo priežiūra, dingusių asmenų paieška, reagavimas į įvykius ir kt.), todėl neužtikrinamas sisteminis požiūris į visos policijos veiklos koordinavimą ir kontrolę, nėra galimybės įdiegti standartizuotų visoms įstaigoms sprendimų. Aps. VPK, kurie yra skirtingi savo prižiūrimomis teritorijomis, darbuotojų skaičiumi, veiklos apimtimis, yra nevienodos galimybės skirti užtektinai išteklių veiklai koordinuoti ir kontroliuoti, nėra padalinių, kurie užtikrintų sisteminį šios funkcijos vykdymą, o išsklaidžius pajėgas į atskirus juridinius asmenis, atsiranda mažiau lankstumo jas perorientuojant, pvz., iškilus poreikiui spręsti atsiradusius sunkumus skirtingose vietovėse. Nevienoda policijos įstaigų ir padalinių struktūra ir darbo organizavimas, nesubalansuota padalinio kiekybinė sudėtis mažina turimų išteklių – ir finansinių, ir žmogiškųjų – panaudojimo efektyvumą.

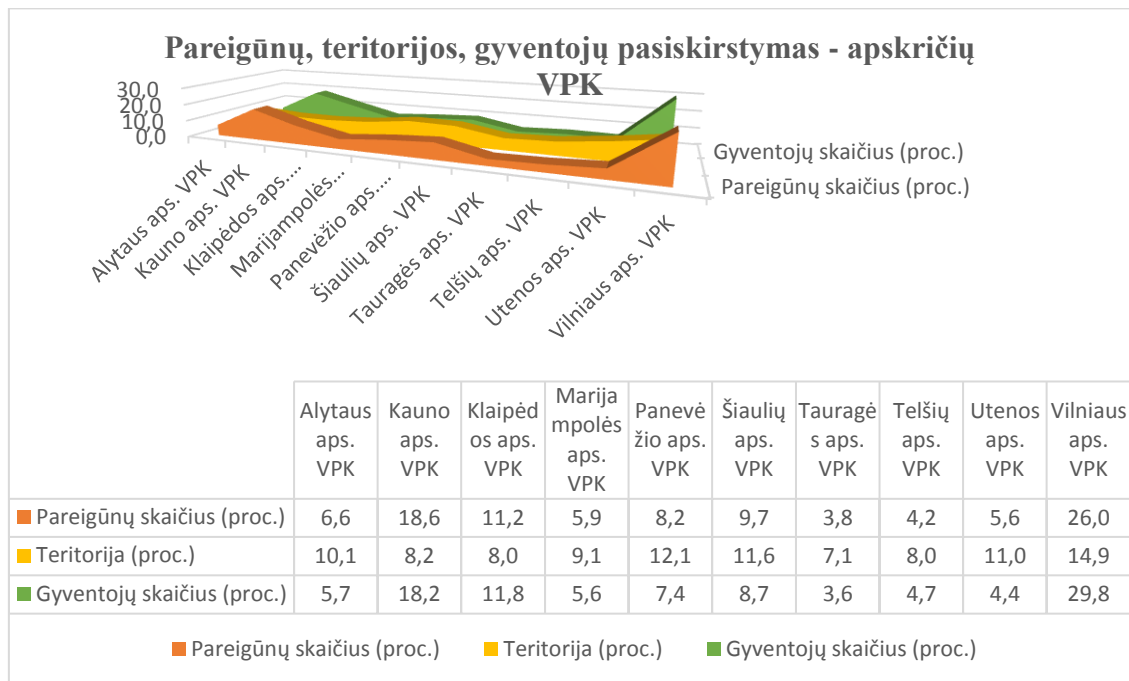

Dėl šios priežasties susidaro gana dideli veiklos krūvių netolygumai tarp aps. VPK (pvz., Vilniaus aps. VPK priskirta 14,9 proc. Lietuvos teritorijos, o Tauragės aps. VPK – vos 7,1 proc.).

Bet kurios Lietuvos Respublikos vietovės gyventojai turi teisėtą lūkestį gauti kokybiškas policijos paslaugas. Mažiau darbuotojų turintys aps. VPK yra nepajėgūs efektyviai užtikrinti visų policijai priskirtų funkcijų vykdymo, nes nėra galimybės užtikrinti pakankamos specializacijos, užtikrinti pareigūnų pakeičiamumo (pvz., atostogų, ligos metu), iškilus būtinybei operatyviai perskirstyti pajėgas, todėl apsunkinamas vienodų policijos veiklos standartų įgyvendinimas visoje Lietuvos teritorijoje.

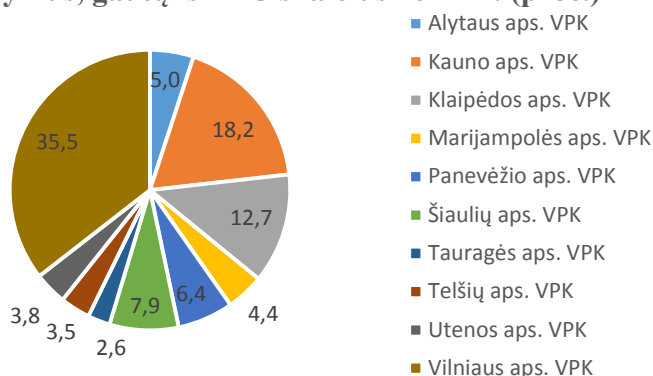

Pvz., ne visos įstaigos turi galimybę užtikrinti operatyvų kinologų pasitelkimą žmonių paieškai atlikti, nes Marijampolės, Telšių aps. VPK yra tik vienas toks darbuotojas, o Tauragės aps. VPK jų išvis nėra. Esant daug juridinių asmenų, kurie vykdo iš esmės analogiškas funkcijas tik skirtingose teritorijose, sudėtinga operatyviai pasitelkti pajėgas iš kitų įstaigų, būtinos papildomos procedūros, suderinimai.

Vilniaus aps. VPK tenka 35,5 proc. policijos registruojamų pranešimų iš Bendrojo pagalbos centro, o Tauragės, Alytaus, Utenos, Marijampolės, Telšių aps. VPK šis skaičius nesiekia 5 proc. Tuo tarpu kiekviename aps. VPK veikia pajėgų valdymo padaliniai, valdantys tik savo įstaigos pajėgas. Skirtingi įstaigų dydžiai lemia darbuotojų krūvių netolygumus įvairiuose padaliniuose, pvz., pajėgų valdymo: 2019 m. Vilniaus aps. VPK vienam pajėgų valdytojui vidutiniškai teko 68 policijos registruoti įvykiai, o Tauragės aps. VPK – 14 (nors pamainos darbuotojų skaičius yra numatomas pagal policijos registruojamų įvykių skaičių; saugumo, funkcijos vykdymo nepertraukiamumo tikslais būtina užtikrinti minimalų pamainoje dirbančių darbuotojų skaičių (ne mažiau kaip 2). Vidaus reikalų ministerijai pavaldžių statutinių tarnybų darbuotojų pasitenkinimo darbu ir motyvacijos tyrimo, kurį atliko Vidaus reikalų ministerija 2020 m., duomenimis, darbo krūvis tenkina tik 56 proc. policijos pareigūnų. Didesnes teritorijas prižiūrinčiuose aps. VPK, kiekvienam pajėgų vienetui šalia kitų vykdomų funkcijų (asmenų pristatymas, konvojavimas, policinių priemonių vykdymas, rizikos asmenų kontrolė ir kt.) vidutiniškai per darbo pamainą tenka sureaguoti į dvigubai daugiau pranešimų apie įvykius nei mažiausiuose aps. VPK. Sumažinus juridinių asmenų, tas pačias funkcijas galima būtų užtikrinti mažesnėmis (esamomis) pajėgomis, išlyginant pareigūnų krūvius.

Pranešimų apie įvykius, gautų iš BPC skaičius 2022 m. (proc.)

Skirtingi įstaigų dydžiai lemia skirtingą darbo krūvį policijos įstaigų vadovams. Vidaus tarnybos statusas nediferencijuoja policijos įstaigų vadovų pagal įstaigos dydį. Rotacijai taikomi analogiški koeficientai, nors administravimo krūvis yra skirtingas. Pvz., kai kurių įstaigų padalinių darbuotojų skaičius yra didesnis nei kai kurių aps. VPK (Vilniaus aps. VPK padalinio – Reagavimo valdybos, atsakingos už reagavimą į įvykius Vilniaus mieste ir rajone, darbuotojų skaičius yra 351, o darbuotojų skaičius visame Telšių aps. VPK – 300, Tauragės aps. VPK – 277).

Mažėjant policijos pareigūnų, būtina optimizuoti veiklos valdymą, daugiau pareigybių skirti tiesioginėms funkcijoms vykdyti, mažinant vadybines funkcijas vykdančių pareigybių. Policijoje nuo 2020 m. rugsėjo mėn. yra vykdomas eksperimentas, kai Šiaulių aps. VPK ir Telšių aps. VPK veikia kaip viena policijos įstaiga, turinti vieną vadovą, kuriam suteikti įgaliojimai bendrai organizuoti darbą abiejų aps. VPK prižiūrime teritorijoje. Telšių aps. VPK laisvų pareigūnų pareigybių skaičius siekia 23 proc., kai visoje policijos sistemoje neužimtų pareigūnų pareigybių vidurkis yra 19 proc., todėl tokiai nedidelei įstaigai sudėtinga užtikrinti visų funkcijų vykdymą. Eksperimento vykdymo metu, nepaisant didelio stygiaus, Telšių aps. VPK rodikliai išliko gana aukšti, o Šiaulių aps. VPK skyrė dalį savo pajėgų funkcijoms užtikrinti, pvz., nusikalstamų veikų ištyrimas 2021 m. siekė 83,3 proc., o 2022 m. – 70,4 proc., kai šalies vidurkis atitinkamai buvo – 66,5 ir 63,2 proc. 2020 m. 8 mėn. duomenimis (iki eksperimento) nusikalstamų veikų ištyrimas Telšių aps. VPK siekė 71,9 proc., o tuo pačiu laikotarpiu 2021 m. – 77,8 proc.

Specializuotos funkcijos išskaidymas reikalauja daugiau pajėgų jai užtikrinti, neleidžia tolygiai paskirstyti darbo krūvio, nes kiekvieno aps. VPK prižiūrima teritorija turi savo ypatumų, taip pat policijos įstaigose, atsižvelgiant į vykdomų funkcijų gausą ir skirtingą mastą, atitinkamų funkcijų vykdymas laikomos neprioritetiniu, todėl skiriama mažiau dėmesio pareigybėms komplektuoti, aprūpinti ir pan. Dėl objektyvių priežasčių (personalo trūkumo) faktinė situacija yra tokia, kad šiuo metu dalį funkcijų (kriminalistiniai tyrimai, licencijavimas, areštinių funkcija ir kt.) kai kurių mažesnių aps. VPK teritorijoje vykdo kiti aps. VPK, 5 apygardų principu organizuojama areštinių ir konvojavimo padalinių veikla. Tokia padėtis apsunkina atsakomybės už prižiūrimą teritoriją ir veiklos rezultatus paskirstymą, galimybę daryti įtaką kai kurių funkcijų vykdymo kokybei ir ją kontroliuoti, tolygiai skirstyti materialinius išteklius.

Šiuo metu tik 5 savivaldybių (Tauragės r., Utenos r., Marijampolės, Alytaus ir Alytaus r.) teritorijoms prižiūrėti nėra įsteigti struktūriniai policijos komisariatai (toliau – PK). Šias teritorijas prižiūri atskiri Veiklos ir Reagavimo skyriai. Įgyvendinant pokyčius, siekiant suvienodinti veiklos organizavimą prižiūrimose teritorijose, efektyvinti padalinių veiklos koordinavimą, numatoma įsteigti keturis policijos komisariatų – Tauragės r. PK, Utenos r. PK, Marijampolės r. PK ir Alytaus m. ir r. PK, sujungus atitinkamus Veiklos ir Reagavimo skyrius į PK.

Policijos įstaigos struktūriniai padaliniai numatyti Policijos įstatymo 16 straipsnyje. Policijos įstaigos struktūriniai padaliniai gali būti biuras, aps. VPK, valdyba, policijos komisariatas,

tarnyba, skyrius, rinktinė, poskyris, kuopa, policijos nuovada, būrys, grupė. Nenumatyta, kad policijos įstaigos padaliniu gali būti apygardos vyriausiasis policijos komisariatas, departamentas ar dalinys, kad steigiant padalinius policijos įstaigoje galima būtų diferencijuoti jų pavadinimus pagal vykdomų funkcijų specifiką.

Šiuo metu Policijos įstatyme yra nuostatų, kurios yra dubliuojamos su teisiniu reglamentavimu, įtvirtintu kituose teisės aktuose, arba jo neatitinka. Policijos įstatyme įtvirtinta vidaus reikalų ministro kompetencija tvirtinti policijos veiklos strateginio planavimo dokumentus ir kontroliuoti jų vykdymą neatitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26 straipsnio 3 dalies 6 punkte apibrėžtos ministrų kompetencijos (vadovaudamasis Vyriausybės patvirtinta Strateginio planavimo metodika rengia ir suderinęs su Ministru Pirmininku tvirtina ministrui pavestų valdymo sričių strateginius veiklos planus (strateginį veiklos planą), taip pat tvirtina ministerijos, įstaigų prie ministerijos ir kitų pavaldžių biudžetinių įstaigų metinius veiklos planus bei gali pavesti jų vadovams tvirtinti jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų metinius veiklos planus). Atitinkamai socialines garantijas, atleidimo pagrindus policijos pareigūnams, įskaitant centrinių vidaus reikalų įstaigų vadovus, šiuo metu nustato Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas, o Policijos įstatymo 19 straipsnyje jos yra dubliuojamos, teisės aktų nuostatos sistemiskai nedera tarpusavyje.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

4.1. Dėl VST veiklos modelio.

Įstatymų projektais siekiama sudaryti teises prielaidas VST veiklos tobulinimui pakeičiant tarnybos pavaldumą ir inkorporuojant ją į policijos sistemą. Numatoma, kad tai bus atskiras juridinis asmuo, specializuota policijos įstaiga – Lietuvos policijos viešojo saugumo tarnyba, kurios savininko teisės ir pareigos įgyvendins policijos generalinis komisaras.

VST įstatymą su visais pakeitimais ir papildymais siūloma pripažinti netekusiu galios. Atitinkamai Administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu taip pat siūloma pripažinti netekusiu galios Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 589 straipsnio 74 punktą. Pažymėtina, kad VST pavestos funkcijos (kurios iš esmės dubliuojamos su policijos funkcijomis) ir pareigūnams suteikti įgaliojimai pradėti administracinių nusižengimų teiseną, atlikti administracinių nusižengimų tyrimą ir surašyti administracinių nusižengimų protokolus bus užtikrini per Policijos įstatyme policijai pavestų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimą bei ANK 589 straipsnio 49 punkte policijos pareigūnams suteiktus įgaliojimus dėl administracinės atsakomybės už analogiškus nusižengimus taikymo.

Policijos įstatymo Nr. VIII-2048 1, 2, 6, 7, 10, 16, 17, 18, 19, 29, 30 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 6¹ straipsniu įstatymo projektu (toliau – Policijos įstatymo projektas) siūloma Policijos įstatymo 2 straipsnį papildyti sąvoka „valstybinės reikšmės objektas“ (nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbi įmonė, įrenginys ir (ar) turtas, taip pat Lietuvos Respublikos valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos pastatas, teritorija, infrastruktūra ar kitas objektas, kurių sunaikinimas, pažeidimas ar veiklos sutrikdymas sukeltų grėsmę Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams). Nuostatą siūlytina perkelti iš VST įstatymo, tačiau vietoj svarbaus valstybės objekto sąvokos siūloma formuluoti „valstybinės reikšmės objektas“ taip šią sąvoką ir jos apibrėžtį suderinant su kituose įstatymuose (pvz., Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo 28 straipsnio 2 punkte) esančiomis nuostatomis. Taip pat siekiant teisinio aiškumo ir sistemiskumo Policijos įstatymo 2 straipsnio 15 dalį siūlytina papildyti nuorodomis į atitinkamus įstatymus, t. y. į Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymą (dėl vartojamos sąvokos „agresija“), Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymą (dėl vartojamos sąvokos „ginkluotosios pajėgos“), Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymą (dėl vartojamos sąvokos „ekstremalioji situacija“), Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymą (dėl vartojamų sąvokų „nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės“, „nacionaliniam saugumui užtikrinti

svarbūs įrenginiai ir turtas“, „nacionalinio saugumo interesai“).

Policijos įstatymo 6 straipsnyje tikslinamos policijos funkcijos, nurodant, kad policija:

- organizuoja ir įgyvendina viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo ir atkūrimo priemonės (įtraukiama tikslinamojo pobūdžio nuostata „atkūrimo“);

- saugo Lietuvos Respublikoje esančias užsienio šalių diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigas, taip valstybinės reikšmės objektus pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą sąrašą (įtraukiama papildoma nuostata dėl valstybinės reikšmės objektų apsaugos);

- vidaus reikalų ministro valdymo srities centrinių statutinių įstaigų vadovų prašymu padeda atlikti vidaus reikalų ministro valdymo srities statutinėms įstaigoms pavestas funkcijas. Pareigūnų pasitelkimo tvarką ir konkrečias užduotis nustato vidaus reikalų ministras (redakcinio pobūdžio patikslinimas suderinant su Vidaus tarnybos statute vartojama ministro valdymo srities statutinės įstaigos formuluote);

- padeda atkurti laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarką nuteistųjų ar suimtųjų riaušių, grupinio pasipriešinimo laisvės atėmimo vietų įstaigos administracijai ar neteisėtų grupinių veiksmų, pažeidžiančių laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarką, įkaitų grobimo atvejais. Pareigūnų pasitelkimo tvarką ir konkrečias užduotis nustato vidaus reikalų ministras ir teisingumo ministras (įtraukiama papildoma nuostata, susijusi su pareigūnų pasitelkimo bausmių vykdymo sistemoje; suformuluota sistemiškai suderinant su Bausmių vykdymo kodekso 73 straipsnio 5 dalies, Suėmimo vykdymo įstatymo 26 straipsnio 5 dalies nuostatomis ir atsižvelgus į Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatymo 13 straipsnio 3 dalies 7 punkto bei 14 straipsnio 1 dalies 4 punkto formuluotes, laikantis šio keičiamo 6 straipsnio 1 dalies 23 punkto dėstymo nuoseklumo).

Taip pat siūloma Policijos įstatymą papildyti nauju 6¹ straipsniu dėl išimtinės tam tikrų policijos įstaigų veiklos – dalyvavimo ginant valstybę karo atveju. Šiame straipsnyje siūloma numatyti, kad policijos įstaigas, kurios, įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu, priskiriamos ginkluotosioms pajėgoms, nustato ir jų dalyvavimą ginant valstybę reglamentuoja Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas ir kiti susiję ginkluotųjų pajėgų statusą reguliuojantys įstatymai, t. y. juose būtų įvardintas konkretus subjektas. Atitinkamai šios nurodytos policijos įstaigos pagal Lietuvos kariuomenės vado įsakymais nustatytus reikalavimus, jo nustatytais būdais ir priemonėmis rengtąsi valstybės gynybai taikos metu, o įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) atveju – priklausydamos ginkluotosioms pajėgoms gintų valstybę.

Policijos įstatymo 16 straipsnio pakeitimais, patikslinančiais policijos įstaigų padalinių sąrašą, siekiama įtvirtinti galimybę steigti padalinius, kurie šiuo metu yra VST (štabas, dalinys, centras, komanda), kad keičiant VST pavaldumą, siekiant užtikrinti darbuotojų socialines garantijas, sklandų pokyčių įgyvendinimą, kuo mažiau būtų keičiama esanti struktūra ir darbuotojų pareigybės.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projektu siūloma pakeisti įstatymo priedėlio I dalies 7 skyriaus antrojo skirsnio trečiąją pastraipą, priedėlio I dalies 7 skyriaus trečiojo skirsnio pirmąją pastraipą, priedėlio III dalies 19 skyriaus šeštąją pastraipą ir priedėlio III dalies 19 skyriaus nuostatas bei pripažinti netekusia galios įstatymo priedėlio III dalies 19 skyriaus trečiąją pastraipą išbraukiant VST pavadinimą ir nustatant, kad į valstybės ginkluotųjų pajėgų sudėtį be minėtose nuostatose išvardintų subjektų įeina ir Lietuvos policijos viešojo saugumo tarnyba. Analogiškai nuostatos tikslinamos Karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 26 straipsnio pakeitimo įstatymo, Karo padėties įstatymo Nr. VIII-1721 2, 8, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo Nr. VIII-723 3, 14 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymų projektuose.

Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo Nr. VIII-971 16 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte siūloma pripažinti netekusiais galios Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 5 punktą, to paties straipsnio 7 dalį ir 35 straipsnio 12 dalį, kuriuose minimas VST pavadinimas, ir pakeisti 35 straipsnio 9 dalį papildant nuostatomis, kad policijos pareigūnai ne tik saugo ekstremaliosios situacijos židinį, palaiko viešąją tvarką ir užtikrina eismo saugumą

ekstremaliosios situacijos paveiktoje teritorijoje, renka ir sistemina informaciją apie nukentėjusius ir žuvusius gyventojus, nustato žuvusiųjų tapatybę, vykdo kitas pagal kompetenciją gelbėjimo darbų ar operacijų vadovo paskirtas užduotis atliekant paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotinus darbus, likviduojant įvykius, ekstremaliuosius įvykius ir ekstremaliąsias situacijas ir šalinant jų padarinius, bet užkerta kelią veiksams, keliantiems pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai, kas, remiantis Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo 35 straipsnio 12 dalimi, pavesta pagal kompetenciją vykdyti VST. Atitinkamai Karinės jėgos naudojimo statuto 13 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu siūloma patikslinti Karinės jėgos naudojimo statuto 13 straipsnio 1¹ dalį išbraukiant VST pavadinimą, t. y. kariniai vienetai ekstremaliųjų situacijų atvejais, kai ekstremaliojo įvykio mastas sparčiai didėja ir kai siekiant išvengti grėsmės visuomenės rimčiai, būtų pasitelkiami padėti policijos pajėgoms, taip pat kitoms minėtame straipsnyje nurodytoms institucijoms.

Suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 26 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu ir Bausmių vykdymo kodekso 73 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu atitinkamai keičiamos Suėmimo vykdymo įstatymo 26 straipsnio 5 dalis ir Bausmių vykdymo kodekso 73 straipsnio 5 dalis jose išbraukiant VST ir nustatant, kad vidaus reikalų ministro ir teisingumo ministro nustatytais atvejais ir tvarka laisvės atėmimo vietų įstaiga, vykdydama suėmimą arba laisvės atėmimo bausmę, gali pasitelkti policiją.

Vidaus tarnybos statuto 4, 25 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektu siūloma pakeisti Vidaus tarnybos statuto ir jo priedo, kuriame nustatyti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pareiginių algų koeficientai, nuostatas išbraukiant VST pavadinimą.

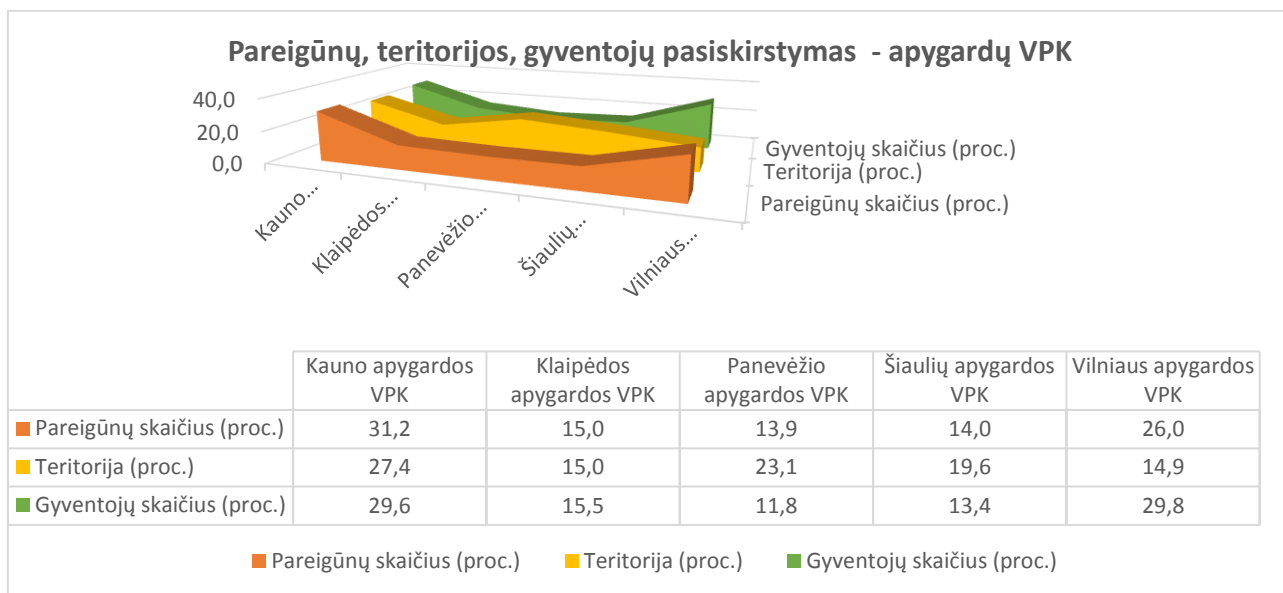
Įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ Nr. XII-1322 12, 13, 14, 55, 58 ir 87 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu keičiamos įstatymo nuostatos, susijusios su VST įgaliojimais – Įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ 12 straipsnyje nustatoma, kad nuteistojo perėmimą iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką vykdo policija Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka. Įstatymo 87 straipsnyje nustatoma, kad reikalingą informaciją apie nuteistųjų skaičių renka, sistemina ir teikia vietoj VST Policijos departamentas. Atitinkamai įstatymo 13, 14, 55, 58, 87 straipsniuose tikslinamas juridinio asmens pavadinimas, atsižvelgus į pokyčius, susijusius su policijos sistema.

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos Karalystės Vyriausybės susitarimo dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriais paskirtos laisvės atėmimo bausmės ar su laisvės atėmimu susijusios priemonės, pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo“ Nr. XII-800 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekte taip pat tikslinamos įgalios institucijos: susitarimo 14 straipsnio 1 ir 3 dalyse numatyta nuteistų asmenų perdavimo vykdymo funkcijai atlikti vietoj VST ir Lietuvos kriminalinės policijos biuro siūloma paskirti vieną instituciją, t. y. Policijos departamentą (nuo 2024 m. balandžio 1 d. – Lietuvos policiją).

4.2. Dėl policijos sistemos.

Policijos įstatymo projektu siūloma sukurti teisinį pagrindą policijos sistemos struktūros pokyčiams – įstaigų skaičiaus optimizavimui ir policijos veiklos organizavimui teritorijoje 5 apygardų principu.

Tokiu būdu bus sudarytos sąlygos subalansuoti policijos padalinių veiklos apimtis atsižvelgus į pagrindinius kriterijus, prižiūrimos teritorijos dydį, gyventojų skaičių, padalinio darbuotojų skaičių.

Įstaigų stambinimas ir jų mažėjimas iš esmės neturės įtakos savivaldybių teritoriją prižiūrinčių padalinių darbui organizuoti, ir toliau išliks už veiklą tam tikroje teritorijoje atsakingi policijos komisariatai, veiklos pareigūnų grupės. Papildomai bus įsteigti keturi policijos komisariatai – Utenos, Marijampolės, Tauragės, Alytaus m. ir r. savivaldybių teritorijai prižiūrėti.

Policijos įstatymo projekte taip pat atsisakoma su policijos generalinio komisaro (ir jo pavaduotojų) skyrimo bei atleidimo tvarka, kuri reglamentuojama Vidaus tarnybos statute, susijusių nuostatų. Pažymėtina, kad policijos generalinis komisaras, kaip ir kitų vidaus tarnybos sistemos įstaigų vadovai, yra statutinis pareigūnas, todėl siekiama suvienodinti pagrindus, kuriais remiantis būtų atleidžiama iš tarnybos, t. y. turi būti vadovaujama tik Vidaus tarnybos statutu. Taip pat atsisakoma nuostatų, kurios reglamentuotos kituose įstatymuose (pvz., nustatančiuose strateginio planavimo tvarką). Policijos įstatymo projektu taip pat siūloma atsisakyti Policijos įstatymo 19 straipsnyje 10 dalyje numatytos garantijos, jos taikymą nustatant tik iki 2024 m. kovo 31 d. (žr. įstatymo įsigaliojimo, įgyvendinimo ir taikymo straipsnį). Šiuo pakeitimu siekiama išsaugoti garantiją pareigūnams – buvusiems policijos generaliniams komisarams, kurie buvo atleisti iš pareigų iki 2023 m. kovo 31 d., t. y. prieš įgyvendinant pokyčius, 5 metus nuo atleidimo dienos be atrankos būti paskirtiems į bet kurias laisvas policijos pareigūno pareigas. Policijos įstatymo projekte taip pat atliekami kiti redakcinio techninio pobūdžio patikslinimai.

Atsižvelgus į tai, kad Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centras po reorganizavimo bus prijungtas prie Policijos departamento (o nuo 2024 m. balandžio 1 d. – Lietuvos policijos), Saugųjų dokumentų ir saugųjų dokumentų blankų gamybos įstatymo Nr. IX-1601 6 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu siūloma patikslinti deleguojamą atstovą į Saugųjų dokumentų ir saugųjų dokumentų blankų technologinės apsaugos nustatymo komisiją.

Vidaus tarnybos statuto pakeitimais siekiama suderinti šio teisės akto nuostatas su keičiamo Policijos įstatymo nuostatomis įtvirtinant centrinės statutinės įstaigos – Lietuvos policijos pavadinimą, taip pat suregulmentuoti policijos įstaigų padalinio – departamento viršininko pareigybės grupę, išbraukti nuovados viršininko pareigybę, kurios nėra policijos įstaigose ir atlikti techninio pobūdžio pakeitimus.

Įsigaliojus naujoms numatytoms teisinio reguliavimo nuostatomis ir įgyvendinus veiklos organizavimo pokyčius, bus laukiama šių teigiamų rezultatų:

- Lietuvos policijos pavadinimas įtvirtins praktikoje vartojamą pavadinimą, formuos konceptualiai naują policijos įvaizdį – vieningos institucijos, ginančios Lietuvos žmonių teises ir laisves, saugančios visuomenę ir valstybę, padedančios žmogui, šeimai ir bendruomenei, besiorientuojančios į žmogų, gyventojų ir valstybės poreikius. Įstatyme yra įvedama aiški takoskyra tarp sąvokų „policija“ (tai yra asmens, visuomenės saugumą ir viešąją tvarką užtikrinanti policijos

įstaigų ir policijos pareigūnų sistema) ir „Lietuvos policija“ (tai yra atitinkamas juridinis asmuo – policijos įstaiga);

- sumažėjus juridinių asmenų skaičiui, bus pašalintos perteklinės valdymo grandys, efektyviau organizuojama veikla ir užtikrinama veiklos kontrolė, sumažės vadovaujančiosios grandies pareigybių skaičius, tas pačias funkcijas bus galima užtikrinti mažesnėmis (esamomis) pajėgomis, suvienodinti pareigūnų krūvius. Bus sudarytos palankesnės sąlygos užtikrinti vienodą policijos veiklos valdymą, koordinavimą, atstovavimą, organizavimą ir kontrolę;

- policijos veiklos organizavimo Lietuvos teritorijoje struktūra atitiks prokuratūros ir teisminių institucijų veiklos teritorijų ribas. Bus standartizuota ir suvienodinta teritoriniu principu veikiančių policijos padalinių struktūra, išgrynintos funkcijos;

- bus racionaliau ir efektyviau naudojamos valstybės biudžeto lėšos, sumažės administravimo išlaidos;

- padidės gyventojų saugumas bendruomenėse dėl galimybės operatyviai ir lanksčiai persikirstyti pajėgas, naudoti didesnius žmogiškuosius ir aprūpinimo išteklius. Sustambinus padalinius, regionams bus skiriami didesni pajėgumai kovai su visuomenės saugumui grėsmę keliančiais nusikalstamais reiškiniais, sudarytos sąlygos užtikrinti vienodą funkcijos vykdymo standartą ir pasiekiamumą visos šalies mastu. Regionų gyventojai gaus tokios pat kokybės paslaugą kaip didmiesčių gyventojai.

Pažymėtina, kad anksčiau policijos įstaigose įvykdyti pokyčiai ir atitinkamų funkcijų centralizavimas, standartizavimas leido tinkamai pasirengti veiklos teritorijoje darbo organizavimui 5 apygardų principu:

- 2014–2018 m. unifikuotas veiklos organizavimas ir funkcijos specializuotuose kriminalinės policijos padaliniuose ir struktūriniuose policijos komisariatuose;

- nuo 2020 m. rugsėjo 7 d. Šiaulių aps. VPK ir Telšių aps. VPK įgyvendinamas eksperimentas, kai dvi įstaigos veiklą organizuoja bendrai apygardos principu. Taip pat Telšių r. savivaldybės teritorijai prižiūrėti, sujungus Veiklos ir Reagavimo skyrius, buvo įsteigtas Telšių r. PK;

- nuo 2020 m. spalio 1 d. automatinėmis pažeidimų fiksavimo sistemomis užfiksuotų teisės pažeidimų tyrimas centralizuotas Lietuvos kelių policijos tarnyboje, fizinės darbo vietos įrengtos visoje Lietuvoje;

- nuo 2020 m. lapkričio 11 d. Policijos departamento Pajėgų valdymo valdyboje įsteigtas skyrius, reaguojantis į įvykius visoje šalyje, kai nebūtina neatidėliotina pagalba, nuotoliniu būdu. Fizinės darbo vietos įrengtos visoje Lietuvoje; centralizuotas kriminalinės policijos specialiųjų užduočių funkcijos vykdymas;

- nuo 2021 m. vasario 1 d. optimizuotas policijos areštinių tinklas, o nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. aps. VPK įsteigtas vienas langelis administracinių nusižengimų byloms nagrinėti; įsteigti savarankiški Turto tyrimo skyriai 5 didžiuosiuose aps. VPK Civilinio turto konfiskavimo įstatymui įgyvendinti (teikia paramą visiems aps. VPK kriminalinės policijos padaliniams, kituose aps. VPK šiai funkcijai įsteigtos atskiros pareigybės);

- nuo 2021 m. spalio 1 d. centralizuotas bendrųjų funkcijų vykdymas, taip pat centralizuotos imuniteto ir vidaus tyrimų funkcijų vykdymas.

Nauji siūlomi pakeitimai leis padidinti policijos sistemos lankstumą perorientuojant veiklą atsižvelgus į besikeičiančią aplinką ir atsirandančius naujus sunkumus (dėl ekstremaliosios situacijos, migracijos krizės, nusikalstamų veikų persikėlimo į elektroninę erdvę, tobulėjančių nusikalstamo pasaulio atstovų naudojamų įrankių, metodų ir pan.). Lygiagrečiai, įgyvendinat pokyčius, bus standartizuojama ir suvienodinama aps. VPK struktūra, išgryninamos funkcijos. Tai sudarys prielaidas nustatyti kriterijus siekiant apskaičiuoti būtiną žmogiškąjį resursą, kuris reikalingas tam tikrų funkcijų vykdymui. Taip pat numatoma, kad bus sustiprintas specialiųjų funkcijų (kriminalinės žvalgybos, ikiteisminio tyrimo, nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo, tarptautinių tyrimų, reagavimo, prevencijos, administracinių nusižengimų tyrimų, viešosios tvarkos ir eismo saugumo užtikrinimo, licencijavimo ir pan.) koordinavimas ir kontrolė.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

Įstaigų stambinimas ir jų mažėjimas iš esmės neturės įtakos teritoriją prižiūrinčių padalinių darbui organizuoti – ir toliau išliks už veiklą tam tikroje teritorijoje atsakingi policijos komisariatai ir veiklos pareigūnų grupės. Pareigūnai nenutols nuo gyventojų, nes jų faktinė darbo vieta liks ta pati – regionuose. Rizika, kad daug policijos pareigūnų paliks policijos sistemą bus valdoma, nes daugumos pareigūnų funkcijos, veiklos teritorija ir kitos esminės sąlygos nesikeis.

VST pavaldumo keitimo atveju (pažymėtina, kad tai ne reorganizavimas, nes pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.97 straipsnį numatyti konkretūs juridinio asmens reorganizavimo būdai), nesikeis ir šios tarnybos pareigūnų bei kitų darbuotojų funkcijos ir darbo sąlygos (išskyrus tarnybos vadovybę), todėl nebus sudarytos prielaidos darbuotojų atleidimui pasinaudojus galimybe gauti išeitinę kompensaciją (jų pareigybės nebus panaikintos, o tik pervadintos). Atitinkamai pagal Viešojo saugumo tarnybos įstatymo Nr. X-813 pripažinimo netekusiu galios įstatymo 2 straipsnį, skirtą įstatymo įsigaliojimo, įgyvendinimo ir taikymo nuostatomis išdėstyti, VST pareigūnams bus užtikrintas jų socialinių garantijų tęstinumas, pareiginės algos koeficientai toliau tęsiant tarnybą tose pačiose pareigose.

6. Kokią įtaką įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti Įstatymai neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės. Tikimasi, kad sudarytos prielaidos sklandesniam veiklos organizavimo procesui turės pridėtinės vertės, nes bus pašalintos papildomą administravimo našta sukuriančios procedūros, pvz., iškilus pareigūnų pasitelkimo poreikiui, taip pat sustiprinama fizinė objektų apsauga, užtikrintas efektyvesnis (centralizuotas) pajėgų valdymas.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimtai Įstatymai įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Pažymėtina, kad Policijos įstatymo projektu siūloma atsisakyti Policijos įstatymo 10 straipsnio 2 punkto nuostatų dėl policijos veiklos strateginio planavimo dokumentų tvirtinimo atsižvelgus į tai, kad remiantis dabartiniu strateginio planavimo reglamentavimu, policijai nėra rengiamas atskiras strateginis veiklos dokumentas (yra tvirtinamas bendras Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrui pavestų valdymo sričių strateginis veiklos planas), o strateginio planavimo procesus reglamentuoja kiti įstatymai.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymus inkorporuoti į teisinę sistemą nereikės keisti kitų įstatymų.

10. Įstatymų projektų atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Sąvoka „valstybinės reikšmės objektas“ bus įvertinta Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Įstatymų įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Priėmus Įstatymus, reikės parengti:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 278 „Dėl Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios projektą;

2) Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98, pakeitimo projektą;

3) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. spalio 19 d. nutarimo Nr. 1090 „Dėl vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų saugomų pirmos ir antros kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir joms priklausančių ar jų valdomų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto bei kitų svarbių valstybės objektų, taip pat Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos saugomų svarbių valstybės objektų“ pakeitimo projektą;

4) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 24 d. nutarimo Nr. 358 „Dėl ministerijų, Vyriausybės kanceliarijos, Vyriausybės įstaigų ir įstaigų prie ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų sąrašo pagal grupes patvirtinimo“ pakeitimo projektą;

5) Europos ypatingos svarbos infrastruktūros objektų nustatymo, priskyrimo šiems objektams ir jų saugumui užtikrinti būtinų priemonių parengimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 943, pakeitimo projektą;

6) Specialiųjų priemonių specifikacijos ir Specialiųjų priemonių panaudojimo tvarkos aprašo, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. 1162, pakeitimo projektą;

7) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 17 d. nutarimo Nr. 656-13 „Dėl Ginkluotojų pajėgų mobilizacijos plano patvirtinimo“ pakeitimo projektą;

8) Policijos, Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pareigūnų pasitelkimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. spalio 5 d. įsakymu Nr. 1V-695, pakeitimo projektą;

9) Riaušių, masinių neramumų, vykstančių viešosiose vietose, grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisėsaugos pareigūnams, likvidavimo operacijos „Vėtra“ plano ir riaušių, masinių neramumų, vykstančių viešosiose vietose, grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisėsaugos pareigūnams, likvidavimo operacijos „Vėtra“ taktinio plano turinio ir struktūros aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. 1V-873, pakeitimo projektą;

10) Informacijos apie ypatingus įvykius teikimo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vadovybei tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 1V-64, pakeitimo projektą;

11) Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos ir policijos pasitelkimo vykdant suėmimą ir arešto bei laisvės atėmimo bausmės tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1V-800/1R-432, pakeitimo projektą;

12) Nuteistųjų perėmimo ar perdavimo vykdant Europos Sąjungos valstybių narių teismų sprendimus dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo,

patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2021 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 1V-289, pakeitimo projektą;

13) Konvojavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1V-823, pakeitimo projektą;

14) Asmenų perėmimo ir perdavimo pagal Europos arešto orderį ir ekstradicijos prašymą organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos policijos generalinio komisaro 2019 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 5-V-570, pakeitimo projektą;

15) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. birželio 5 d. įsakymo Nr. 1V-457 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo 15 straipsnį“ pakeitimo projektą;

16) Vidaus reikalų sistemos institucijų, priskiriamų ginkluotosioms pajėgoms, parengimo valstybės ginkluotajai gynybai veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. VR-1RN/1-1RN-1(RN), pakeitimo projektą;

17) Lietuvos kariuomenės vado 2022 m. liepos 22 d. įsakymo Nr. V-59S „Dėl Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Ginkluotos gynybos operacinio plano Tvirtovė-VST-3 tvirtinimo“ pakeitimo projektą;

18) Asmenų uždarymo į policijos areštines ir konvojavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 5-V-1056, pakeitimo projektą;

19) Konvojavimo įskaitos (testo) laikymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos policijos generalinio komisaro 2023 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. 5-V-81, pakeitimo projektą.

Priėmus įstatymus turės būti pripažinti netekusiais galios VST vado įsakymai, taip pat pakeisti ir priimti nauji policijos generalinio komisaro įsakymai, susiję su Įstatymų projektuose keičiamomis nuostatomis.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės – pokyčiai bus įgyvendinami neviršijant skiriamų asignavimų. Sumažinus juridinių asmenų, centralizavus funkcijas (sumažinus padalinių) mažės administravimui skiriamos sąnaudos. Laikinių papildomų išlaidų gali atsirasti dėl išeitinių kompensacijų darbuotojui nesutikus užimti naujai įsteigtos pareigybės išmokėjimo, tačiau šios išlaidos bus amortizuotos per ne ilgesnį nei 6 mėnesių laikotarpį. Preliminariais skaičiavimais, valstybės biudžeto lėšų ekonomija įgyvendinus VST veiklos pokyčius galėtų sudaryti apie 2,66 mln. eurų per metus, tačiau pažymėtina tai, kad finansinis efektas gali pasijauti po 12-18 mėnesių. Optimizuojant VST ir policijos veiklą sutaupytos lėšos būtų panaudojamos pareigūnų ir kitų darbuotojų darbo užmokesčio didinimui bei priemonių, reikalingų funkcijoms vykdyti, atnaujinimui (pvz., pagal Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių valstybės objektų apsaugos užtikrinimo tobulinimo darbo grupės, sudarytos Vyriausybės kanclerio 2023 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. V-16, pasiūlymų įgyvendinimo planą, iki 2026 m. balandžio 1 d. numatoma įsteigti centralizuotą saugomų objektų valdymo centrą ir sukurti integruotą objektų apsaugos sistemą, kuriai, preliminariais duomenimis, reikėtų apie 2 mln. eurų).

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia jiems įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „viešosios tvarkos užtikrinimas ir atkūrimas“, „konvojavimas“, „ginkluotosios pajėgos“, „Lietuvos policija“, „policija“, „policijos įstaiga“, „policijos struktūriniai padaliniai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Siekiant numatomų pokyčių įgyvendinimą vykdyti etapais, Įstatymų projektuose siūloma nustatyti, kad nuostatos, susijusios su VST inkorporavimu į policijos sistemą, įsigalios 2024 m. sausio 1 d., o nuostatos, susijusios su pokyčiais policijoje – 2024 m. balandžio 1 d.
